

2083

NINA Rapport

Grasrotforskning som konfliktdempende tiltak i rovviltforvaltningen

Grasrotforskernes erfaringer med deltakelse i forskningsprosjekter om rovdyr

Håkon Aspøy, Helene Figari og Olve Krange



NINAs publikasjoner

NINA Rapport

Dette er NINAs ordinære rapportering til oppdragsgiver etter gjennomført forsknings-, overvåkings- eller utredningsarbeid. I tillegg vil serien favne mye av instituttets øvrige rapportering, for eksempel fra seminarer og konferanser, resultater av eget forsknings- og utredningsarbeid og litteraturstudier. NINA Rapport kan også utgis på engelsk, som NINA Report.

NINA Temahefte

Heftene utarbeides etter behov og serien favner svært vidt; fra systematiske bestemmelsesnøkler til informasjon om viktige problemstillinger i samfunnet. Heftene har vanligvis en populærvitenskapelig form med vekt på illustrasjoner. NINA Temahefte kan også utgis på engelsk, som NINA Special Report.

NINA Fakta

Faktaarkene har som mål å gjøre NINAs forskningsresultater raskt og enkelt tilgjengelig for et større publikum. Faktaarkene gir en kort framstilling av noen av våre viktigste forskningstema.

Annen publisering

I tillegg til rapporteringen i NINAs egne serier publiserer instituttets ansatte en stor del av sine forskningsresultater i internasjonale vitenskapelige journaler og i populærfaglige bøker og tidsskrifter.

Grasrotforskning som konfliktdempende tiltak i rovviltforvaltningen

Grasrotforskernes erfaringer med deltakelse i forskningsprosjekter om rovdyr

Håkon Aspøy
Helene Figari
Olve Krange

Aspøy, H., Figari, H. & Krange, O. 2022. Grasrotforskning som konfliktdependende tiltak i rovviltforvaltningen: Grasrotforskernes erfaringer med deltakelse i forskningsprosjekter om rovdyr. NINA Rapport 2083. Norsk institutt for naturforskning.

Oslo, januar 2022

ISSN: 1504-3312

ISBN: 978-82-426-4870-9

RETTIGHETSHAVER

© Norsk institutt for naturforskning

Publikasjonen kan siteres fritt med kildeangivelse

TILGJENGELIGHET

Åpen

PUBLISERINGSTYPE

Digitalt dokument (pdf)

KVALITETSSIKRET AV

Ketil Skogen

ANSVARLIG SIGNATUR

Forskningsjef Kristin Thorsrud Teien (sign.)

OPPDRAUGSGIVER(E)/BIDRAGSYTER(E)

Miljødirektoratet

OPPDRAUGSGIVERS REFERANSE

M-1112 | 2021

KONTAKTPERSON(ER) HOS OPPDRAGSGIVER/BIDRAGSYTER

Knut Morten Vangen, Elisa June Keeling Hemphill

FORSIDEBILDE

Gaupemerking © Lars Gangås

NØKKEWORD

- rovdyr
- citizen science
- grasrotforskning
- folkeforskning
- kunnskapskonflikter
- tillit til forskning
- konfliktdependende tiltak
- kvalitative intervjuer

KONTAKTOPPLYSNINGER

NINA hovedkontor
Postboks 5685 Torgarden
7485 Trondheim
Tlf: 73 80 14 00

NINA Oslo
Sognsveien 68
0855 Oslo
Tlf: 73 80 14 00

NINA Tromsø
Postboks 6606 Langnes
9296 Tromsø
Tlf: 77 75 04 00

NINA Lillehammer
Vormstuguvegen 40
2624 Lillehammer
Tlf: 73 80 14 00

NINA Bergen
Thormøhlens gate 55
5006 Bergen
Tlf: 73 80 14 00

www.nina.no

Sammendrag

Aspøy, H., Figari, H. & Krange, O. 2022. Grasrotforskning som konfliktdependende tiltak i rovviltforvaltningen: Grasrotforskernes erfaringer med deltakelse i forskningsprosjekter om rovdyr. NINA Rapport 2083. Norsk institutt for naturforskning.

Rovdyrforskningen er avhengig av utstrakt samarbeid mellom profesjonelle og ikke-profesjonelle forskere. Her kaller vi den siste gruppa for grasrotforskere. De bidrar til forskningsprosjekter på mange ulike måter, men særlig utbredt er bidrag til datainnsamling. Virksomheten foregår i en kontekst hvor det står betydelig strid om forskningens prosess og resultater. Også forskernes «egentlige» agenda trekkes noen ganger i tvil. Kunnskapskonflikter på rovdyrfeltet føyer seg inn i det større mønsteret av rovdyrkonflikter. I denne rapporten spør vi om det finnes et potensiale gjennom grasrotforskning for å dempe slike kunnskapskonflikter. Rapporten bygger på intervjuer med 12 grasrotforskere, som på ulike måter har bistått rovdyrforskningen. Intervjuene tok form av samtaler om deltakernes erfaringer med og meninger om prosessene de hadde vært med på, samt deres vurderinger av mulighetene for å formidle kunnskapen de hadde ervervet til et bredere «publikum».

I litteraturen er det vanlig å skille mellom ulike former for grasrotforskning, avhengig av hvor involvert grasrotforskeren er i oppgavene som inngår i forskningsprosjektet, og av relasjonen mellom grasrotforskeren og de profesjonelle forskerne. Den langt vanligste formen for grasrotforskning er såkalt «bistående», der oppgavene først og fremst består i å samle inn og levere data. I litteraturen finnes det gode eksempler på at grasrotforskning kan bidra til å styrke tillit til vitenskap og forskere. Derimot forteller tidligere forskning lite om hvorfor eller hvordan tillit kan styrkes.

Grasrotforskerne vi snakket med, var gjennomgående rekruttert fra miljøer med jegere og andre rovdyrinteresserte. De fleste hadde i tillegg en eller annen form for nåværende eller tidligere befatning med lokal rovdyrforvaltning. Selv om informantenes forskningsoppgaver i all hovedsak var begrenset til datainnsamling, fremsto mange av aktivitetene som både komplekse og krevende. I tillegg ble de ofte utført i tett samarbeid med rovdyrforskere. Det var bred enighet blant informantene om at involvering av lokalfolk i grasrotforskning styrker tilliten til rovdyrforskningen. De fleste mente dessuten at tilliten, under de rette omstendighetene, kan spres videre til andre i lokalsamfunnet. I intervjuene fremsto to forhold som spesielt viktige for at grasrotforskning skal føre til økt tillit, både blant de som involveres direkte og blant andre i lokalsamfunnet: Det første forholdet knytter an til grasrotforskerens rolle som potensiell formidler. Det andre til betydningen av førstehåndserfaringer, eller direkte erfaringer, med det som er grunnlaget for den vitenskapelige kunnskapsproduksjonen, nemlig rovdyrene selv.

Særlig tre forhold fremstår som sentrale for å realisere grasrotforskningens konfliktdependente potensiale: Det første handler om hvordan prosjektene organiseres, og om kontakten mellom profesjonelle forskere og grasrotforskere. Det andre om hvorvidt forskningen er inkluderende og åpen om metode og resultater; og det tredje om grasrotforskerens egen tilgang til uformelle sosiale arenaer, samt mulighet og evne til å inkludere andre i lokalsamfunnet. Rapporten avsluttes med fire konkrete anbefalinger. Disse omhandler: (i) behovet for gjensidig tillit mellom grasrotforskere og profesjonelle forskere, og mellom grasrotforskere og lokalbefolkningen; (ii) behovet for åpenhet og løpende formidling av forskningsresultater; (iii) forvaltningens egen rolle ved iverksettelse av målrettede konfliktdependende tiltak; og (iv) behovet for at deler av grasrotforskningen fortsatt foregår i uformelle sammenhenger. I tillegg anbefaler vi videre forskning på grasrotforskning på tre områder: i sammenheng med reindrift, betydningen av ny teknologi for grasrotforskernes involvering og dermed tillit til rovdyrforskning, og til sist hvilke grupper som inkluderes og ekskluderes i rekrutteringen av grasrotforskere.

Håkon Aspøy (håkon.aspøy@nina.no), Helene Figari (helene.figari@nina.no), Olve Krange (olve.krange@nina.no), NINA, Sognsveien 68, NO-0855 Oslo

Innhold

Sammendrag	3
Innhold	4
Forord	5
1 Innledning	6
1.1 Rovdyrkonflikter	6
1.2 Om vitenskapelig kunnskap og tillit	7
1.3 Formål.....	8
2 Tidligere forskning om grasrotforskning	9
2.1 Grasrotforskningens former og formål.....	9
2.2 Grasrotforskning som konfliktdependende tiltak	10
2.3 Grasrotforskning og rovviltkonflikter	10
3 Metode	12
3.1 Involvering av grasrotforskere i NINAs forskning på rovvilt	12
3.2 Gjennomføring av intervjuer	13
3.3 Etikk	14
4 Informantenes deltakelse i rovviltprosjekter	15
4.1 Rekruttering	15
4.2 Grasrotforskernes oppgaver.....	15
4.3 Grad av involvering.....	16
4.4 Motivasjon og utbytte.....	16
4.5 Holdninger til rovvilt.....	18
5 Deltakelse i rovviltforskning som konfliktdependende tiltak	19
5.1 Grasrotforskernes relasjon til rovviltforskere	19
5.2 Grasrotforskernes oppfatninger om rovviltforskningen.....	21
5.3 Grasrotforskerens posisjon i lokalsamfunnet og rolle som formidler	22
5.4 Direkte erfaringer og personlige vitnesbyrd	25
5.5 Forhold i lokalsamfunnet	28
6 Oppsummering og anbefalinger	32
6.1 Oppsummerende diskusjon.....	32
6.2 Anbefalinger.....	35
7 Referanser	37
Vedlegg	40

Forord

Rovdyr og rovdyrforvaltningen er konfliktfylte temaer. Ett trekk ved konfliktbildet er at den forskningsbasert kunnskapen om rovvilt, som forvaltningen legger til grunn for sin virksomhet, trekkes i tvil. Dermed utfordres også forvaltningens legitimitet. I denne rapporten spør vi om det ligger et potensiale for å dempe slike kunnskapskonflikter i å involvere folk som ikke selv er forskere, såkalte grasrotforskere, i rovdyrforskningen. Vi presenterer resultater fra en undersøkelse blant informanter som på ulike måter har bidratt til forskning om gaupe, bjørn og ulv. Våre kolleger John Odden og Ole-Gunnar Støen har lang erfaring i å samarbeide med grasrotforskere. De hjalp til med å finne fram til aktuelle informanter, og vi skylder dem en stor takk. Takk også til de 12 informantene som lot seg intervjuer, og delte sine erfaringer med oss. Uten deres bidrag hadde prosjektet ikke latt seg gjennomføre. Vi takker også Miljødirektoratet som finansierte prosjektet.

Oslo 12.01.22

Olve Krange
(Prosjektleder)

1 Innledning

Når ikke-eksperter eller amatører utfører oppgaver som vanligvis tilfaller forskere, kalles det på engelsk for citizen science (Wiggins & Crowston, 2011). Community science, civic science, crowdsourcing og volunteer monitoring er noen av mange andre begreper som brukes i forskningslitteraturen, for å beskrive helt eller delvis overlappende aktiviteter (English mfl. 2018; Fischer mfl. 2021; Wiggins & Crowston, 2011). Mens man i Sverige som oftest oversetter citizen science til medborgervitenskap, anbefaler Språkrådet og Universitets- og høgskolerådet i Norge at vi på norsk bruker grasrotforskning, fremfor folkeforskning, som er det ordet Norges forskningsråd har tatt i bruk. I denne rapporten følger vi Språkrådets anbefaling og benytter betegnelsene *grasrotforskning* og *grasrotforskere*. For å skille det vi i andre sammenhenger forbinder med forskere fra grasrotforskere, anvender forfattere av vitenskapelig litteratur ofte begrepet «profesjonelle forskere» når de skriver om vitenskapelig ansatte (Fischer mfl. 2021). Det gjør vi også her.

Rovdyrforskere i Norge og Sverige samarbeider i utstrakt grad med grasrotforskere. I store langvarige prosjekter, som SCANDLYNX, SCANDCAM og diverse bjørneprosjekter, er grasrotforskernes bidrag en nødvendig forutsetning for at prosjektene skal la seg gjennomføre. I denne rapporten diskuteres muligheten for at det kan ligge et konfliktdempende potensial i dette samarbeidet. Mer avgrenset spør vi: Kan samarbeid mellom profesjonelle og ikke-profesjonelle forskere være en kilde til reduksjon i konflikten om den rovdyrkunnskapen forskningen produserer?

Prosjektet som det her rapporteres fra, tar utgangspunkt i kombinasjonen av to rovdyrpolitiske ambisjoner eller forvaltningsoppgaver. Den første er nedfelt i Forskrift om tilskudd til forebyggende tiltak mot rovviltskader og konfliktdempende tiltak (FOR-2013-01-01-3). Der kommer det frem at formålet med FKT-ordningen blant annet er å finansiere konfliktdempende tiltak som skal begrense ulemper for lokalsamfunn og andre grupper. Den andre finnes i Forskrift om forvaltning av rovvilt (FOR-2005-03-18-242). Der vektlegges det i § 1 (Formålsparagrafen) at «... forvaltningen også (skal) ivareta hensyn til næringsutøvelse og andre samfunnsinteresser.»

Prosjektet følger videre opp en av konklusjonene fra rapporten "Vurdering av FKT-ordningen" (Hansen mfl. 2020). Et av funnene var at bevilgningene til konfliktdempende tiltak er uforholdsmessig skjevt fordelt. Den klart største andelen går til næringsinteresser. Representanter for beitenæringene mottar en stor andel av midlene som bevilges til konfliktdempende tiltak. I tillegg kan mange av midlene som bevilges til forbyggende tiltak, regnes som konfliktdempende. Det siste gjelder den typen konflikt som beitebrukere opplever. Det bevilges tilsvarende lavere andel til «andre samfunnsinteresser». Arbeid for at ulike grupperinger kan nærme seg hverandre, eller i det minste forstå hverandres ståsted, får mindre støtte.

1.1 Rovdyrkonflikter

Det er godt dokumentert at den norske befolkningen er delt i synet på rovdyr og rovdyrforvaltning (se for eksempel Krange & Skogen, 2018; Krange mfl. 2011). Ganske mange, både enkeltpersoner og organisasjoner, engasjerer seg på ulike sider i en sammensatt og flerdimensjonal konflikt (Skogen mfl. 2017). Utfordringen rovdyr skaper for beitenæringene får klart størst oppmerksomhet, men rovdyrkonfliktene handler om mer enn bare beitebruk. Utmarksbeite innebærer at husdyr utnytter beiteressurser som finnes i et flerbrukslandsskap. En sentral konfliktdimensjon handler om dette, konflikter på bakken, hvor ulike interesser kan stå mot hverandre i synet på hvordan områdene skal forvaltes og brukes. Men interessen for rovdyrspørsmålene er ikke bare forankret i bruk av landskapene i rovdyrrområdene. Det organiserte naturvernet, som Naturvernforbundet og WWF, arbeider for økte rovdyrbestander, mens organisasjoner som NJFF, Naturbruksalliansen m.fl., nærmest har det motsatte utgangspunktet. Dette handler ikke bare om jaktkvoter, lisenser og andre vedtak om felling, men dreier seg om hele innretningen på rovviltforvaltningen i Norge, som for eksempel organiseringen og fordelingen av ansvar, bestandsmålene

som Stortinget har fastsatt, lovtolkning og forståelsen av landets forpliktelser i henhold til internasjonale avtaler.

Rovdyra i Norge står med andre ord i sentrum for mange ulike former for konflikt. Noen er det vi kan kalle ekte interessekonflikter, altså konkrete konflikter hvor ulike grupper har motstridende interesser i hvordan naturen og rovviltet forvaltes. Den praktiske løsningen på slike motsetningsforhold er ofte kompromisser, og selv om de kan bidra til å dempe synlige konflikter, er det et spørsmål om de underliggende interessekonfliktene egentlig er fjernet. Men ikke alle rovdyrkonflikter er rene interessekonflikter. Et eksempel på dette er uenighet om kunnskap, såkalte kunnskapskonflikter. Her er ikke kompromisser noen løsning, men det betyr ikke at slike konflikter nødvendigvis er vanskeligere å håndtere. Kanskje er det snarere tvert imot. Å dempe striden om kunnskap og fakta kan være et sted å begynne når en har som mål å redusere konflikter, og det er arbeidet med dette denne rapporten gir et bidrag til. Aksept av kunnskap er et nødvendig utgangspunkt for å kunne drøfte tiltak og løsninger.

1.2 Om vitenskapelig kunnskap og tillit

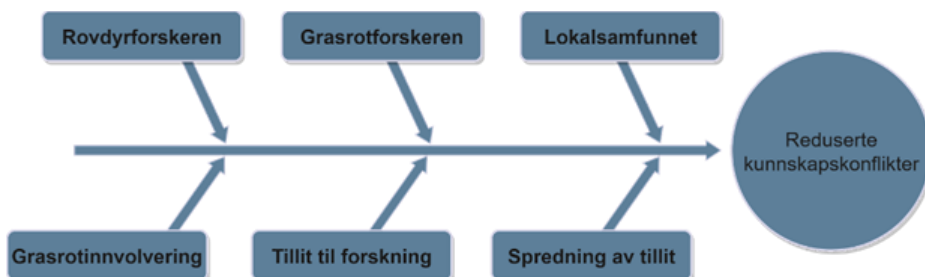
Det vi kan kalle kunnskapskonflikter har preget situasjonen i hele perioden siden rovdyrbestandene begynte å vokse igjen. I konfliktfylte saker stilles det ofte spørsmål om kunnskapsgrunnlaget er rett. Å spre mistillit til kunnskap har vist seg som et effektivt maktmiddel, velegnet til å avlede diskusjonen om løsninger og tiltak. Det har stått, og står fremdeles strid, om kunnskapsgrunnlaget som forvaltningen bygges på. Uenighet om bestandenes størrelse, dyreatferd, rovdyras predasjon på jaktbart vilt og bufe, innvandringshistorie og genetiske opphav er blant de faste elementene i konfliktbildet. Mye av den uenigheten som gjelder rovdyrforskningens resultater må kunne regnes som sidespor i en viktigere diskusjon om hvordan vi skal bruke norsk natur, og om rovdyras plass og forvaltningen av dem.

Studier av rovviltkonflikter har vist at meninger om vitenskap og forskning opptar en sentral plass i diskusjoner om rovdyr, og at rovdryrmotstand ofte henger sammen med skepsis til vitenskapelig kunnskap. I tillegg til at skepsisen rettes mot innholdet i ekspertkunnskapen, trekkes forskernes integritet ofte i tvil (Skogen mfl. 2017). Mange opplever at forskningen brukes til å ugyldiggjøre erfaringsbaserte observasjoner og meninger. Flere betviler også forskernes redelighet og motivasjon, deres agenda, og uttrykker tanker om tette forbindelser mellom rovdryrforskere, miljøbevegelsen, forvaltningen, toppolitikere og andre sentrale premissleverandører for dagens politikk og forvaltningspraksis. For de som er skeptiske til å ha rovdyr i nærmaturen, kan det se ut til at tilliten til forskere og forvaltere i tillegg svekkes av at lokale folks innrapporterte observasjoner – etter deres syn – trekkes i tvil eller ganske enkelt underslås. Gjennom årene har vi møtt mange informanter som har gitt uttrykk for at de føler seg mistrodd og mistenkeliggjort, og en del er skuffet over ikke å få innsikt i prosessen der data bearbeides og konklusjoner trekkes.

Rovviltforvaltningens vedtak bygger i stor grad på vitenskapelig kunnskap. Samtidig mistenkeliggjøres altså forskningens resultater av organisasjoner og enkeltindivider som helst ser at forvaltningen får andre resultater. Det finnes helt klart noen som mot bedre vitende og av mer strategiske grunner trekker forskningsbasert kunnskap i tvil, men for mange er nok mangel på tillit den sentrale utfordringen. Skal man arbeide aktivt for å redusere innslaget av kunnskapskonflikter i rovdyrkonfliktene, må man med andre ord arbeide for å etablere større grad av tillit mellom aktørene i konflikten. I dette arbeidet operasjonaliserer vi kunnskapskonflikt som mangel på tillit forskning. Rapporten handler med andre ord ikke om mulighetene til å endre oppfatninger blant aktører som av strategiske grunner avviser forskningsresultatene som forvaltningen legger til grunn i sitt arbeid.

1.3 Formål

Formålet med prosjektet er å bistå forvaltningen med å finne frem til tiltak som har konfliktdependende effekt. Det vil vi gjøre ved å undersøke mulighetene for at folks deltakelse i forskningsprosjekter i større grad kan bidra til reduserte kunnskapskonflikter. Når det gjelder arbeid med å bygge tillit i relasjoner som ofte preges av mistenksomhet, er hypotesen her at grasrotforskning kan ha positiv effekt, både når det gjelder relasjonen mellom ikke-profesjonelle og profesjonelle forskere, og når det gjelder relasjon til folk som ikke selv deltar i prosjektene. Figuren under illustrer hvordan vi har arbeidet med spørsmålet.



Figur 1. Aktører og relasjoner i grasrotforskningen.

Tre aktørgruppene er sentrale: Profesjonelle rovdryrforskere, grasrotforskere og folk i samfunnet ellers. Den siste gruppa har i figuren fått navnet lokalsamfunnet. Betegnelsen kan være litt misvisende, for ordet assosieres helst med stedet grasrotforskeren bor og får dermed en geografisk avgrensning. Det er ikke meningen her. Det dreier seg i like sterk grad om det sosiale nettverket og folk som ellers befinner seg i grasrotforskerens omgivelser. På engelsk ville man i studier som dette sagt "community", men i mangel på et bedre ord på norsk bruker vi altså her lokalsamfunn.

Modellen beskriver videre relasjonen mellom aktørene. Her er poenget at tillit til forskningen spres fra de profesjonelle forskerne via grasrotforskerne og videre til samfunnet de er en del av – en prosess som i flere faser handler om å bygge opp og spre tillit. Her finnes det både barrierer og suksessfaktorer, og det har vært et mål for prosjektet å identifisere slike.

Én relasjon er utelatt fra figuren, nemlig den mellom profesjonelle forskere og samfunnet ellers (lokalsamfunnet). Den er åpenbart viktig. Mange forskere driver utstrakt formidling utenfor de akademiske miljøene. Også slik virksomhet bygger (eller også bygger ned) tilliten folk har til forskningen. At vi har utelatt dette her, betyr ikke at vi undervurderer de profesjonelle forskernes egen formidling, men heller at fokuset her er et annet. Som beskrevet over, handler denne rapporten om grasrotforskningens potensiale som konfliktdependende tiltak. Men hva er egentlig grasrotforskning? Hva kan det gå ut på? Det forsøker vi i svare på i kapitlet under.

2 Tidligere forskning om grasrotforskning

Grasrotforskning er i seg selv et område det forskes på. Litteraturen inneholder ofte eksempler på prosjekter som involverer eller har involvert ikke-eksperter eller amatører, og diskuterer en rekke temaer og problemstillinger. Blant de mange spørsmålene forfatterne interesserer seg for, er hvordan grasrotforskningsprosjekter er organisert, hvilke temaer de retter seg mot, omfanget av og innholdet i grasrotforskernes deltakelse, og hva som er formålet med å involvere folk som ikke selv er profesjonelle forskere i vitenskapelige aktiviteter (se Chandler mfl. 2017; Vasiliades mfl. 2021; Wiggins & Crowston, 2011).

2.1 Grasrotforskningens former og formål

Grasrotforskning er særlig utbredt innen bevaringsbiologi, økologi og annen miljøforskning (Chandler mfl. 2017; Trojan mfl. 2019). Ifølge Chandler et al. (2017) dreier de aller fleste av prosjektene på disse områdene seg om en eller annen form for overvåking av ville dyr. Flere forfattere skiller mellom bistående (contributive), samarbeidende (collaborative) og samskapende (co-creative) grasrotforskning, avhengig av hvor involvert grasrotforskeren er i de ulike oppgavene som inngår i et forskningsprosjekt, og av relasjonen mellom grasrotforskeren og de profesjonelle forskerne (Conrad mfl. 2011; Follett & Strezov, 2015; MacPhail & Colla, 2020; Vasiliades mfl. 2021).

Dersom oppgaven først og fremst består i å samle inn og levere data, betegnes deltakelsen som bistående. Hvis grasrotforskeren også bidrar i analysen og fortolkningen av dataene, bærer relasjonen til den profesjonelle forskeren i større grad preg av et samarbeid. I samskapende prosjekter er grasrotforskeren involvert i hele forskningsprosessen, fra definisjon av forskningsspørsmål og hypoteser til publisering av resultater og identifisering av behov for videre forskning (Wiggins & Crowston, 2011). Aktiviteter knyttet til overvåking og rapportering av observasjoner av ville dyr klassifiseres som oftest i litteraturen som bistående oppgaver. De aller fleste grasrotforskningsprosjektene tilhører denne kategorien, mens involvering av ikke-eksperter eller amatører i formuleringen av forskningsspørsmål, utformingen av forskningsdesign, analyse eller formidling av resultater, ser ut til å være langt mindre vanlig (Vasiliades mfl. 2021; Kelly mfl. 2020).

Formålet med å inkludere grasrotforskere i den vitenskapelige kunnskapsproduksjonen varierer. Et vanlig motiv er å produsere mer og bedre forskning. Gjennom å mobilisere frivillige kan profesjonelle forskere hente inn større mengder informasjon enn det som er mulig å få til innenfor rammene av vanlig forskning (Dickinson mfl. 2010), eller kunnskap som på andre måter er utilgjengelig for dem (Wiggins & Crowston, 2011). Et annet formål som løftes frem i litteraturen, er økt demokrati og folkelig engasjement i saker som for eksempler omhandler natur og miljø (Vasiliades mfl. 2021). Ved å delta i forskning får innbyggerne bedre muligheter til å påvirke hva slags kunnskap som frembringes, og bedre innsikt i hvordan den kan brukes. Sånn kan de også få større innflytelse over politiske beslutninger (Kasperowski mfl. 2019).

Svært mye av den vitenskapelige litteraturen om grasrotforskning dreier seg imidlertid om læringspotensialet som ligger i å delta i forskningsaktiviteter. Det er en utbredt antakelse at deltakerne i grasrotprosjekter får økt kunnskap om det som det forskes på, samtidig som de utvikler en bedre forståelse for vitenskapelige prosesser og tenkemåter. Denne folkeopplysningstanken har dannet utgangspunkt for en egen tverrfaglig forskningstradisjon (public understanding of science and technology – PUS), der grunnideen har vært at dersom folk får større innsikt i vitenskap premisser og begrensninger, vil det bidra til at vitenskap som kunnskapsform og grunnlag for politiske beslutninger får større legitimitet i befolkningen (Haywood & Besley, 2014).

2.2 Grasrotforskning som konfliktdependende tiltak

Det er særlig antakelsen om at grasrotforskning kan bidra til å styrke folks tillit til vitenskap, som er relevant for denne rapporten. I møte med den legitimitetskrisen vitenskapen står overfor i dag (Carrier, 2017), ikke minst på miljøfeltet, har involvering av ikke-eksperter eller amatører i produksjonen av vitenskapelig kunnskap blitt lansert som et mulig konfliktdependende tiltak (Vann-Sander mfl. 2016).

At deltakelse i forskningsaktiviteter styrker folks tillit til vitenskap er ikke bare en antakelse, men har også blitt forsøkt demonstrert gjennom et kvasi-eksperiment som ble utført i to av Polens største byer (Bedessem mfl. 2021). I begge byene skulle det utarbeides nye kart over hvilke områder som faller innenfor og utenfor byenes storbygrenser. I den ene byen inviterte profesjonelle geografer byens innbyggere med i det vitenskapelige arbeidet med å definere nye grenser. I den andre byen ble den samme prosessen gjennomført uten involvering av grasrotforskere. En survey som ble gjennomført i begge byene i ettertid, viste at de nye storbygrensene hadde klart størst aksept blant innbyggerne i den byen der befolkningen hadde fått anledning til å bidra i det vitenskapelige kartarbeidet.

Selv om den polske studien viser at det er en sammenheng mellom deltakelse i grasrotforskning og tillit til vitenskap, forteller den lite om hva det er med grasrotforskning som øker tilliten, eller på hvilke måter det bidrar til mindre skepsis til forskere og forskningsresultater. Ifølge forfatterne er forklaringen som går ut på at bedre vitenskapelig forståelse i seg selv fører til økt tillit for enkel, særlig fordi tidligere undersøkelser har demonstrert at det bare er en marginal positiv sammenheng mellom kjennskap til vitenskapelige fakta og holdninger til vitenskap (Miller, 2004; sitert i Bedessem mfl. 2021). Snarere, understreker de, finnes det mer dyptgående psykologiske, ideologiske og politiske årsaker til vitenskapskepsis som man også må ta i betraktning i diskusjoner om grasrotforskningens konfliktdependende potensiale. Slike komplekse årsakssammenhenger vil dessuten komme til uttrykk på forskjellige måter i ulike kulturer og på ulike fagområder (Bedessem mfl. 2021: 308; se også Hornsey og Fielding, 2017). Derfor må også manglende tillit til forskning og forskere undersøkes og forstås i en bestemt kontekst, det vil si ut fra lokale og historiske forutsetninger og på bakgrunn av forholdet mellom beslutningstakere, forskere og den øvrige befolkningen på det området det forskes på.

2.3 Grasrotforskning og roviltkonflikter

På det området som er tema for denne rapporten, nemlig rovdyr, viser en sammenliknende studie at et av de aller viktigste kjennetegnene ved roviltkonfliktene som for tiden utspiller seg i ulike europeiske land, er manglende tillit mellom interessegrupper i befolkningen på den ene siden, og utøvende myndigheter på den andre (Salvatori mfl. 2020). Forfatterne mener manglende åpenhet rundt og forståelig formidling av forskningsresultater er noe av det som skaper grobunn for mistillit i befolkningen. Ifølge Young et al. (2016) blir slike konflikter spesielt komplekse når de som bruker eller utnytter naturressursene selv besitter mye kunnskap om den lokale naturen. Her dreier sammenhengen mellom kunnskap og konflikter seg altså ikke bare om hvor godt berørte befolkningsgrupper forstår forskningen på rovdyr, men om den kunnskapskonflikten som oppstår i møte mellom lokale erfaringer på den ene siden, og forskningsmetoder og vitenskapelig evidens på den andre.

Samfunnsvitenskapelig forskning på roviltkonflikter i Norge bekrefter hvor mye kollisjonen mellom ulike former for kunnskap har fått prege den offentlige meningsutvekslingen om bevaring og forvaltning av rovdyr (Skogen mfl. 2017). I tråd med det som er skrevet over om dypere ideologiske og politiske drivkrefter bak uttrykt skepsis til vitenskap, må også den skarpe norske konflikten mellom lokal, erfaringsbasert kunnskap og vitenskap – for eksempel om bestandsstørrelser og rovdyratferd – forstås i lys av det kulturelle gapet som oppstår i møtet mellom lokale erfaringer og interesser på den ene siden, og vitenskapelige metoder og tenkemåter på den andre.

I en vitenskapelig artikkel om betydningen av å involvere berørte innbyggere i utformingen av norsk, lokal rovviltforvaltning, brukte Skogen (2003) tidligere erfaringer fra det norske nasjonale overvåkingsprogrammet for gaupe til å vise at deltakelse i forskning og overvåking kan bidra til å redusere det kulturelt funderte gapet mellom lokal og vitenskapelig kunnskap. Som en del av overvåkingsprogrammet samarbeidet jegere, lokalforvaltere og forskere for å finne frem til gode bestandsestimater for gaupe. Teamarbeid på tvers av sosiale grupper førte til bedre relasjoner og større respekt for de andre partenes kunnskap. Mens jegerne opplevde å i større grad bli tatt på alvor, uttrykte flere av forskerne at de anså den lokale kunnskapen som et verdifullt supplement til deres egen forskning (Skogen, 2003: 448).

I følge Ostermann-Miyashita et al. (2021) er ikke bistående grasrotforskning, der aktiviteten hovedsakelig går ut på å observere eller samle inn data, tilstrekkelig involverende til å dempe konflikter rundt vern og forvaltning av ville dyr. Dersom formålet med å knytte til seg grasrotforskere i pågående forskningsprosjekter er å bedre sameksistensen mellom folk og dyr, mener forfatterne at grasrotforskerne også må få anledning til å delta i arbeidet med å utvikle og evaluere de praktiske tiltakene forskningen fører til.

I eksempelet om gauperegistrering besto grasrotforskernes, det vil si jegerens, oppgave i å identifisere gaupespor i snø. Deltakelsen var derfor bistående. Likevel konkluderte Skogen med at jegerens deltakelse i overvåkingsprogrammet hadde bidratt til å dempe negative holdninger til rovdryrforskning (Skogen, 2003: 448). En grunn kan være at bestandsestimatene for gaupe ligger til grunn for årlige fastsettelse av gaupekvoter. Jegerne hadde en åpenbar interesse å holde disse tallene så lave som mulig. Å inkludere dem i utviklingen av kunnskapsgrunnlaget som legges til grunn i kvotefastsettelse, kan derfor ha bidratt til at de likevel forbandt sin egen bistående deltakelse med større innvirkning på politiske beslutninger i saker som omhandler jakt på rovdryr.

Et av spørsmålene vi skal se nærmere på i de neste kapitlene, er hvor relevant skillet mellom bistående, samarbeidede og samskapende former for grasrotforskning er for spørsmålet om hvorvidt involvering av ikke-eksperter eller amatører i norsk rovdryrforskning virker konfliktdepende. Kanskje kan det være sider ved samarbeidet mellom profesjonelle rovdryrforskere og grasrotforskere som bidrar til å redusere vitenskapsskepsis, som ikke fanges opp av denne typologien.

3 Metode

Flere av NINAs rovviltforskere driver et utstrakt samarbeid med folk som ikke selv er forskere. For å fremskaffe data til dette prosjektet har vi samarbeidet med to av dem, John Odden og Ole Gunnar Støen. Begge har drevet rovdryrforskning i mange år, særlig med studier av hhv. gaupe og bjørn. I dette prosjektet har de bidratt med å sette oss i kontakt med informantene som har deltatt i dette prosjektet. Fra Odden mottok vi en liste med 177 potensielle informanter. Listen inneholdt navn, kontaktinformasjon og stikkord som beskrev hva personene på listen hadde deltatt i. Basert på denne informasjonen tok vi kontakt med et utvalg informanter. Alle bortsett fra en var villige til å delta. Støen satte oss i kontakt med noen av sine samarbeidspartnere fra et av sine bjørneprosjekter. Vi har til sammen intervjuet 12 informanter. Fire av dem var knyttet til reindriften. De fleste intervjuene ble foretatt med enkeltpersoner, unntatt ett intervju, som er et gruppeintervju med fire deltakere. Intervjuene varte fra en til to timer.

3.1 Involvering av grasrotforskere i NINAs forskning på rovvilt

Våre informanter kommer både fra Norge og Sverige, og har deltatt i prosjekter hvor grasrotforskere har gitt omfattende bidrag. Fra Odden og Støen har vi fått opplyst følgende når det gjelder grasrotforskernes deltakelse:

- Innspill til studiedesign og planlegging av datainnsamling og feltarbeid.
- Innhenting av finansiering fra myndigheter og interesseorganisasjoner.
- Feltarbeid: Sporing, fangst og radiomerking av bjørn, samt byttedyrundersøkelser ved søk etter byttedyr på lokaliteter der bjørnene har oppholdt seg.
- Kvalitetssikring av innsamlet forskningsdata.
- Formidling av forskningsresultater til presse og allmennheten.
- Fangst og merking av gauper, gjennom sporing og røkting av fangstbåser.
- Lokalisering av gauper med VHF radiosendere ved hjelp av peileutstyr.
- Byttedyrundersøkelser. Søk etter byttedyr i punkter der gaupene har oppholdt seg.
- Finne egnede steder til oppsett av viltkamera, dvs. steder der de har erfart at gauper og andre store rovdyr beveger seg.
- Kontroll av viltkamera 5-6 ganger i året. Minnekort sendes NINA og batteri byttes.

Oversikten viser hele bredden i grasrotforskernes bidrag. Samlet har informantene i vårt utvalg erfaring med de fleste av disse oppgavene. Ingen har bidratt med alt, men flere av informantene har deltatt i mer enn ett prosjekt og på mer enn én måte. Noen mottar honorar fra NINA, andre ikke. Alle har en sterk interesse for, og var aktive brukere av, natur. For noen var dette gjennom deres yrkesutøvelse, mens det for andre var knyttet til fritid. Flere av informantene var aktive jegere.

Noen av informantene i prosjektet var rekruttert fra samisk reindrift. Med dette begrensede utvalget er det umulig å ta tilstrekkelig hensyn til konfidensialitet og personvern, dersom vi skulle behandle reindriften som eget tema. Av hensyn til anonymisering var det ikke mulig å behandle deres særskilte situasjon i denne rapporten, men det er ingen tvil om at det knytter seg noen spesielle problemstillinger til deres virksomhet.

3.2 Gjennomføring av intervjuer

Intervjuene forløp som samtaler strukturert av en intervjuguide (se vedlegg 1). Med unntak av gruppeintervjuet, stilte vi med to intervjuere. Én hadde hovedansvaret for å stille spørsmål, mens den andre noterte og bidro med tilleggs spørsmål. I forkant av intervjuet hadde de som skulle intervjues blitt kort orientert om prosjektet (se vedlegg 2). Intervjuguiden var delt inn etter seks hovedtema. Etter en introduksjon, hvor det ble redegjort for prosjektets formål og informantenes formelle rettigheter, ble informantene bedt om å fortelle om sin egen deltakelse i forskningsprosjektene, herunder deres egne erfaringer, samt hvordan og hvorfor de ble involvert. Rækkefølgen i temaene lå ikke fast. Informantene styrte selv i stor grad hvilke temaer som kom opp når. Intervjuguiden fungerte først og fremst som et hjelpemiddel for å sørge for at alle temaene ble diskutert.

Tillit var et viktig tema i samtalen. Det dreide seg både om tillit til forskning på et generelt nivå, men også tillit til rovviltforskningen og dens enkeltforskere, samt forvaltningen som bruker forskningen som kunnskapsgrunnlag for sin virksomhet. Deltakernes eget forhold til naturen og deres egne meninger om rovdyr og rovdyrforvaltningen var viktig i dette. Fra tidligere forskning vet vi at tilliten til forskning er større blant folk som har en positiv holdning til rovvilt (Krange & Skogen, 2018). Siden bakteppet for samtalen er konflikt og spesifikt kunnskapskonflikter, dreide samtalen seg også om informantenes opplevelse og forståelse av rovviltkonfliktene, og hvordan de preger deres egne omgivelser. Videre handlet samtalen også om informantenes egne vurderinger av forskningen og hva de oppfatter som viktig for at de selv skal ha tillit til prosessen og resultatene. Det siste elementet i intervjuguiden omhandler potensialet for at grasrotforskerens innsikt i og eventuelle tillit til forskningsprosessen kan spres til personer og grupper av folk som ikke selv deltar som grasrotforskere.

Ofte når vi arbeider med kvalitative metoder, som vi har gjort her, refererer vi til metodebegrepet metning (Bertaux, 1982). Begrepet tar utgangspunkt i at meninger, holdninger og motiver for valg deles av flere. Det finnes med andre ord atskillig færre meninger om et saksforhold enn det finnes folk. Denne innsikten kan utnyttes metodologisk. Etter hvert som man intervjuer, oppdager man at meningene som ytres begynner å gjenta seg fra intervju til intervju. Når nye intervjuer ikke lenger bringer noe nytt, kan man si at man har oppnådd metning. Man ser da at folks synspunkter kan grupperes i noen hovedtyper, og det er slike hovedtyper som danner det empiriske dreiningspunktet i studier som dette.

I dette prosjektet har ikke ressursene vært tilstrekkelig til at vi kan påberope oss metning. Til det er antallet informanter for få. Det innebærer at det kan finnes erfaringer med det å være grasrotforsker vi ikke har kunnet fange opp. Likevel, informantene var i stor grad samstemt når det gjelder flere av samtaletemaene. Vi mener derfor at det er lite sannsynlig at det finnes sentrale erfaringer vi ikke har fanget opp, og at det kan trekkes nyttig lærdom av informasjonen som fremkommer i intervjuene, til tross for at vi ideelt sett burde intervjuet flere. Dessuten har prosjektdeltakerne Figari og Krange lang erfaring i å intervjuer folk om rovdyrspørsmål, inkludert spørsmål som gjelder kunnskapskonflikter. I dette ligger på sett og vis også en form for validering. Dersom informantene ikke selv tok dem opp, kunne intervjuerne sørge for at sentrale problemstillinger på feltet ble tatt opp i samtalen.

Gruppen som er klart underrepresentert i informantutvalget, er deltakere med relativt lav grad av involvering. Dette gjelder særlig den store gruppen grasrotforskere som bidrar, eller tidligere har bidratt, til å samle inn data fra viltkameraene, og bare det. Kun én informant tilhørte denne kategorien. Potensialet for konfliktdependente effekter av denne formen for involvering blir i noen grad diskutert, men mest i lys av de andre intervjuene.

3.3 Etikk

Det er et grunnleggende krav for undersøkelser som dette at materialet anonymiseres skikkelig. Enkeltinformanter skal ikke kunne gjenkjennes. Derfor har vi vært svært forsiktige med å opplyse om hva folk jobber med, hvor gamle de er, hvilke prosjekter de har deltatt i og så videre. Dessverre lider fremstillingen dermed av at informasjon som kunne være nyttig for leserne ikke kan formidles. Like fullt er anonymisering et ufravikelig krav. Anonymisering er også grunnen til at Odden ikke er kjent med hvilke informanter fra hans liste vi har intervjuet. Det samme er ikke tilfellet når det gjelder informantene fra reindriften som Støen hjalp oss med å rekruttere. Støen var selvsagt ikke til stede under intervjuene, og han er ikke kjent med hva grasrotforskerne han samarbeider med, har fortalt. Informantene fra disse intervjuene er også anonyme ved at det ikke fremkommer av analysene og eksemplene i de senere kapitlene hvilken informasjon som kan knyttes til informantene fra reindriften spesielt.

Alle informantene fikk tilsendt et informasjonsskriv (vedlegg 2) med opplysninger om hvilke rettigheter de har som deltakere; om anonymisering, oppbevaring av data, frivillighet og muligheten for å trekke seg fra deltakelsen. Denne informasjonen ble gjentatt muntlig som en del innledningen til intervjuene. Prosjektets håndtering av informanter og intervjuer er godkjent av Norsk senter for forskningsdata A/S (NSD). Lydopptak av intervjuene ble gjort digitalt. Etter opptakene ble lydfilene lagret på et passordbeskyttet område på NINAs server, og slettet fra opptaksutstyret.

4 Informantenes deltakelse i rovviltprosjekter

Temaet for dette kapittelet er informantenes egne beskrivelser av sin deltakelse i norske forskningsprosjekter om rovdyr. Som nevnt i metodekapittelet bestod intervjuguiden av flere deler. Analysen av intervjudataene kan deles opp i tråd med disse. Grunnlaget for dette kapittelet består særlig av informantenes fortellinger om erfaringer fra selve forskningsprosessen. I tillegg ser vi på deltakernes holdninger til rovdyr. Refleksjoner knyttet til effekten av deltakelsen, og i hvilken grad den har bidratt til tillit til forskningen, er tema for neste kapittel.

Først skal vi altså se nærmere på hva informantene har bidratt med. Dette er viktig for å forstå hvilke oppgaver, hvilken type involvering, og hvilken grad av deltakelse som kan tenkes å ha betydning for å bygge opp tillit. Som vi har sett, er dette også temaer som er gjenstand for diskusjon i litteraturen om grasrotforskning. Kapittelet er delt inn i fem tema. Det første handler om hvordan informantene ble rekruttert til å delta i forskningen. Det andre dreier seg om hvilke prosjekter de har deltatt i og hvilke oppgaver de har utført. Det tredje er omfanget av informantenes deltakelse, og særlig med henblikk på hvilke deler av forskningsprosessen de har vært involvert i. Det fjerde er motiver for deltakelsen og hvilket utbytte det eventuelt har gitt informantene. Det femte temaet er informantenes egne meninger om rovdyr.

4.1 Rekruttering

Alle informanter beskrev et nært forhold til naturen. De fleste var aktive brukere av natur, særlig i forbindelse med jakt og turgåing. Flere hadde også jobbet med natur, for eksempel med rovdyrforvaltning. Noen av de norske informantene hadde vært rovviltkontakter og/eller medlemmer i viltneemnder. I kraft av slike roller hadde disse allerede etablert kontakt med forskerne når de ble forespurt å delta i forskningen. Involvering i forskningsprosjekter ble her sett på som en type forlengelse av eksisterende roller. Informanter som ikke jobbet med forvaltning av natur og/eller rovdyr, hadde gjerne kommet i kontakt med forskere i forbindelse med fritidsbruk av natur, for eksempel jakt. Noen hadde også personlige relasjoner til forskerne forut for deltakelse. I relativt små og tette lokalsamfunn, slik det ofte er snakk om i de områdene der det meste av rovdyrforskningen foregår, innebærer dessuten svært aktiv naturbruk og medlemskap i lokale jeger- og fiskerforeninger at man gjerne kjenner godt til og kommuniserer med lokale naturforvaltere.

Samlet etterlot intervjuene et inntrykk av at rekrutteringen til prosjektene som informantene har deltatt i, har foregått innenfor en begrenset krets av folk med en sterk interesse for natur og rovdyr, enten fordi de driver med jakt eller har en forbindelse til den lokale viltforvaltningen. Alle informantene var dessuten menn. Dersom dette er uttrykk for en trend mer enn tilfeldigheter, kan vi kanskje snakke om en form for «lukket» eller «intern» rekruttering av grasrotforskere til norsk rovdyrvitenskapelig virksomhet. Vi må likevel understreke at vi på bakgrunn av et så begrenset utvalg som 12 intervjuer ikke uten videre kan trekke en slik slutning. Dessuten er vi kjent med at den nåværende rovdyrforskningen i økende grad involverer grasrotforskere i aktiviteter som muligens er mindre krevende enn de tradisjonelle oppgavene knyttet til sporing, peiling eller fangst av dyr, som for eksempel kameraovervåking av ville dyr. Dermed kan det tenkes at rekrutteringen i dag er mindre selektiv, og at den i større grad inkluderer folk utenfor en «lukket» krets av lokale rovdyrkjennere eller rovdyrinteresserte.

4.2 Grasrotforskernes oppgaver

Omtrent halvparten av informantene har deltatt i gaupeforskning. Den andre halvparten har mest erfaring fra ulveforskning, og noen hadde deltatt i bjørneprosjekter. Noen hadde erfaring fra både gaupe- og ulveprosjekter. Informantene har vært involvert i en rekke ulike aktiviteter. Felles for disse er at de fleste kan betegnes som datainnsamling. I arbeidet med å studere dyras atferd har informantene utført oppgaver knyttet til kameraovervåking og radiomerking av rovdyr og

byttedyr. For kameraprojektene har flere informanter vært aktive i å følge opp kameraaktivitet. Dette har bestått i å hente ut, sende inn og plassere ut nye minnebrikker. I tillegg har noen vært involvert i å finne egnede steder til å plassere ut kameraer. For radiomerking har informanter deltatt i selve merkingen av ulv og gaupe som har gått i felle, eller bjørn som er bedøvet med pil avfyrt fra helikopter med rifle. Noen oppga dessuten at de har tatt del i arbeidet med å spore og peile radiomerkede dyr, samt registrering og undersøkelser av kadavre (byttedyr).

4.3 Grad av involvering

Som nevnt under forrige punkt, var informantenes deltakelse i stor grad begrenset til tidlige stadier av forskningsprosessen, og særlig datainnsamling. De fleste oppgavene informantene har bidratt med har altså dreid seg om å skaffe til veie data på vegne av forskere. Det fantes likevel et par unntak. Noen få informanter hadde bistått med lokal kunnskap i oppstarten, slik som det nevnte eksempelet med å finne egnede lokasjoner for viltkamera. Andre hadde i noen grad vært med på å tolke resultater, særlig ved å studere data fra radiopeilere og få oversikt over rovdyras vandringsmønstre.

Vi var også interessert å finne ut om informantene har fått tilbud om å delta i andre deler av forskningsprosessen. Her var svarene delt. Mens de fleste ikke har bidratt i oppgaver utover de som er beskrevet under del 4.2, har et mindretall fått tilbud om å lese forskningsrapporter og komme med innspill til innholdet før publisering. Informantene beskrev dette som en type kvalitetssikring, der de som har samlet data har fått mulighet til å sjekke at disse var riktig rapportert i publikasjoner. Slike informanter hadde typisk et stort personlig engasjement i rovdyrspørsmål, både i forvaltnings- og forskningsøyemed. Andre informanter uttrykte at de var mindre interessert i å lese rapporter, og stolte på at forskerne tolket og rapportert data riktig. Disse informantene ga uttrykk for at deres engasjement først og fremst lå i å være ute i naturen, og å utføre oppgaver ute i felt.

Til tross for at informantenes involvering i all hovedsak har vært knyttet datainnsamlingsprosesser, sitter vi ikke igjen med et inntrykk av at de har følt seg lite involvert i forskningen. Her er det viktig å ta høyde for hva slags forskning det dreier seg om. I litteraturen om grasrotforskning er en stor andel av eksemplene på det som i forrige kapittel ble omtalt som bistående prosjekter, hentet fra grasrotprosjekter med et langt større antall frivillige enn det her er snakk om. I slike eksempler kan den frivillige innsatsen bestå i å mate inn observasjoner, for eksempel av insekter i hagen eller fugler man har observert på tur, i en upersonlig digital database. Ofte kan hvem som helst delta og de frivillige har gjerne ingen eller svært begrenset kontakt med de profesjonelle forskerne.

Majoriteten av våre informanter, derimot, hadde deltatt i flere prosjekter, og hadde hatt tett kontakt med de profesjonelle forskerne over tid. Under intervjuene kom det tydelig frem at for eksempel peiling ved hjelp av radiotelemetri og fangst og merking av rovdyr, er aktiviteter som oppfattes som både betydningsfulle og krevende. De forutsetter høy grad av kunnskap og ferdigheter, og tett samarbeid med de profesjonelle forskerne. Dette tolker vi dit hen at mer begrensede oppgaver verken er eller nødvendigvis oppleves som lite betydningsfulle, verken for den samlede kunnskapsproduksjonen eller for anvendelsen av kunnskapen i politikk og forvaltning. Det forteller oss også at skillet mellom bistående, samarbeidende og samskapende former for grasrotforskning (jf. kapittel 2) ikke ukritisk kan anvendes som en pekepinn på hvor mye eller hvor dypt grasrotforskerne er involvert i forskningsprosjektet.

4.4 Motivasjon og utbytte

Under intervjuene oppfordret vi informantene til å snakke om hva som opprinnelig hadde motivert dem til å bli grasrotforskere. En sterk og personlig interesse for naturen var det sterkeste motivet for de aller fleste. Alle deltakerne var vant til å ferdes utendørs. Vi har allerede nevnt at noen

hadde naturrelaterte yrker, mens naturen for andre var mest en arena for aktiviteter på fritiden. For enkelte var det begge deler. Informantene uttrykte et ønske om å være mye ute i naturen. Å bidra til forskningen på rovdyr representerte en anledning til dette. Utover den generelle trivselen i natur, hadde mange fascinasjon for rovdyr. De fortalte om spenningen de opplevde når de var ute i felt i forbindelse med rovdyrforskning. Dette gjaldt særlig i tilfeller hvor de kom over ferske spor, og skjønnte at rovdyr kunne være i nærheten. Men spenningen var ikke bare knyttet til det å være nær dyra. Flere informanter la også vekt på verdien av å lære mer om rovdyrs atferd. I tillegg til den rene interessen for og spenningen knyttet til dyras ukjente liv, uttrykte flere at de anså informasjonen de fikk som grasrotforskere som nyttig. Dette var særlig aktuelt i senere jaktsammenheng. Økt personlig kunnskap ble altså trukket frem som en nøkkelmotivasjon.

Et moment som noen trakk frem, var også et håp om at ny forskningsbasert kunnskap kunne bidra til å endre forvaltning og erstatningsordninger. I disse tilfellene var grasrotforskerne i utgangspunktet overbevist om at predasjonen på tamdyr var større enn anslagene som lå til grunn for gjeldene erstatningsnivå, og slik kunnskapsoppbygging ville de delta i. Deltakelse som grasrotforsker kan med andre ord i noen tilfeller være begrunnet i økonomisk egen nytte.

Kunnskapsproduksjon ble også fremstilt som et kollektivt gode. Flere av informantene oppfattet det som et privilegium å få lov til å være med på å frembringe ny kunnskap, eller «flytte kunnskapsfronten», slik en av dem uttrykte det. I denne sammenhengen pekte flere også på den vitenskapelige kunnskapens, og dermed også grasrotforskningens, rolle i å hindre spredning av usannheter. Noen informanter fortalte om hvordan alternative fakta om rovdyr hadde versert i lokalmiljøet. Dette ble betegnet som konspirasjonsteorier og kjøkkenbordteorier. Informantene ønsket å motvirke slike tendenser ved å være med på å levere det de beskrev som sikker kunnskap. I tillegg vektla de viktigheten av deltakelse fra nettopp folk som dem selv, som hadde lokal tilhørighet og som befant seg utenfor forskningsmiljøene. Dette temaet returnerer vi til i kapittel 5, under punkt 5.3.

I løpet av samtalene ba vi også informantene beskrive hva de selv syntes de hadde fått ut av deltakelsen. Som en respons på dette, fortalte mange at de hadde fått aller størst utbytte av å lære nye ting om naturen, og da særlig om rovdyras atferd. Flere informanter reflekterte over kunnskapen de hadde tilegnet seg, og vektla at de visste langt mindre om rovdyra før de ble involvert i forskning enn det de gjorde nå. Involveringen i grasrotforskning hadde ført til at enkelte antakelser de hadde hatt, eller observasjoner de hadde gjort, ble bekreftet. Andre ble avkreftet. Noen fortalte hvor overrasket de ble av det de lærte. Et eksempel på dette var de store avstandene i gaupas vandringmønster.

Noen trakk også frem det de lærte om hvordan forskning foregår, som positivt. De lærte om metode og fremgangsmåter, og ved å observere hvordan prosjektet ble drevet kunne de danne seg et inntrykk av om forskerne gjorde «ærlig» arbeid, eller om de som hevder at forskerne har skjulte agendaer, har rett. Ikke-profesjonelles deltakelse i forskningsprosjekter innebærer dermed at forskningen åpnes opp, og påstander om hemmeligholdelse og skjulte hensikter kan få motstemmer blant folk som ikke har sitt arbeid i den institusjonaliserte forskningen.

Informantene hadde ikke bare fått økt kunnskap om naturen og hvordan et forskningsprosjekt drives. Flere beskrev også større innsikt i det de kalte det mellommenneskelige aspektet. Noen av informantene beskrev at de gjennom økt kontakt med lokalt bosatte, i forbindelse med deltakelse i rovdyrforskning, hadde fått en dypere forståelse for deres perspektiver på rovdyr. Dette var verdifulle, særlig i lys av rovdyrkonflikter. De hadde tilegnet seg større forståelse for hvorfor enkelte forholdt seg kritiske til rovdyrspørsmål. Noen informanter mente dessuten at økt forståelse ga økt nærhet til andre sambygdinger. Derfor kunne lokal deltakelse i et større perspektiv dempe konflikten, hevdet flere. Også dette er et punkt vi skal komme tilbake til i neste kapittel.

4.5 Holdninger til rovdyr

Vi har allerede nevnt at spenning var en motiverende faktor for informantenes deltakelse. Det var tydelig at dette også preget synet på rovdyra selv. Noen fortalte om møter med ulv, og omtalte det som unike og fantastiske erfaringer. Slike beskrivelser kom også fra informanter som tidligere hadde vært redde for ulv.

Alle informantene mente dessuten at rovdyr hører naturlig hjemme i skandinavisk natur. Dette ble blant annet begrunnet ved å vise til naturens arts mangfold, som noen informanter mente at vi har en plikt til å ta vare på. Meningene om hvordan rovdyr skulle forvaltes, var likevel delte. Ingen av informantene hadde et radikalt annerledes syn på forvaltning av rovdyr enn det som ligger til grunn for dagens praksis. Flere pekte likevel på at vedtaket om ulvesonen virker vilkårlig, og at sonens grenser skaper mye konflikt. Det var ulike oppfatninger om hvordan dette burde løses. Noen mente at ulvesonen burde bli mye større, mens andre mente at det tidvis burde gis fellingsstillatelse innenfor sonen for at belastningene på hver side av grensa skulle bli mer like.

De fleste av informantene beskrev problemene knyttet til bevaring og forvaltning av ulv som menneskeskapt. De mente konflikten bunnar i ulike syn på hvordan naturen skal brukes, og fremholdt at dersom man ønsker å prioritere utmarksbeite der det finnes ulv, er det urimelig å skyldte på ulven dersom noen av husdyra går tapt. På den annen side mente de samme informantene at det er helt nødvendig å aktivt forvalte og regulere ulvebestanden. Flere hadde deltatt i jakt på både ulv og gaupe, og var opptatt av at bestandene ikke må få lov til å vokse seg for store. Gjennomgående uttrykte de sympati med bønder og grunneiere som har mistet dyr eller inntekter som følge av rovdyras tilstedeværelse. Et par informanter mente at det beste ville være at beiteområdene var helt uten rovdyr, men heller ikke disse mente det ville være riktig å utrydde dem helt. Dermed var de rede til å bære noe av belastningen, men ønsket til gjengjeld bedre kompensasjonsordninger.

Fordi det generelt er knyttet mest konflikt til ulv, lurte vi på om informantene oppfattet rovdyrartene som forskjellige. Beskrivelsen av fascinasjon og spenning gikk imidlertid igjen i omtalen av alle rovdyr. Det samme gjaldt oppfatningen om at det er nødvendig og riktig å holde bestandene i sjakk. Informantens holdninger til rovdyr var med andre ord ganske like, både informanter imellom, og for ulv, gaupe og bjørn. Samtlige informanter tok avstand fra ytterpunktene på begge sidene av rovdyrdebatten. Derimot var det forskjeller i informantenes beskrivelser av holdninger i nærmiljøet for de ulike dyra. Blant de norske informantene bodde et flertall i typiske gaupekommuner og hadde mer erfaring med gaupe enn med ulv og bjørn. Disse beskrev et jevnt over lavt konfliktnivå, samtidig som de mente at konfliktene nok var større i kommuner innenfor eller tett inntil ulvesonen.

5 Deltakelse i rovviltforskning som konfliktdempende tiltak

I dette kapittelet går vi mer analytisk til verks. Med utgangspunkt i rapportens hovedproblemstilling, nemlig hvorvidt involvering av ikke-forskere i rovdyrforskningen kan bidra til å dempe kunnskapskonflikter, tolker og systematiserer vi informantenes tanker om hvilke premisser økt tillit til forskningen hviler på. I våre egne forberedelser før intervjuene la vi til grunn en tosidig forutsetning, eller hypotese, om at styrket tillit fordrer 1) at deltakelsen skaper tillit til rovdyrforskningen blant dem som deltar i forskningsaktiviteter, og 2) at denne tilliten spres videre fra deltakerne til det øvrige lokalsamfunnet de er en del av.

Et av hovedfunnene som presenteres i dette kapittelet er at det var stor enighet blant informantene om at involvering av grasrotforskere i den vitenskapelige produksjonen av kunnskap om rovdyr bidrar til økt tillit på begge disse måtene. For det første hadde informantene både erfaring med og tiltro til at de som deltar får styrket tillit til forskningen. Flere mente at deltakelsen gir bedre forståelse av rovdyrenes atferd, og at det igjen styrker tilliten til forskningen. Selv om ingen av informantene kan beskrives som kategoriske rovdyrmotstandere, fortalte flere at de tidligere hadde tvilt på forskere og forskningsresultater. Men etter selv å ha sett og erfart rovdyra og deres atferd i forskningsøyemed, var det ikke lenger grunnlag for tvil. Samtidig la enkelte informanter vekt på at nettopp involvering av grasrota hadde gjort forskningen bedre.

For det andre hadde de også tro på at egen virksomhet kunne bidra til at tilliten fikk spre seg til andre i deres egne lokalsamfunn. Det ble ansett som essensielt at folk med lokal forankring deltok i forskningen. Som en motsetning til dette ble det nevnt eksempler hvor forskerne selv skulle formidle overfor lokalbefolkningen. Informantene mente at dette fremstod som ovenfra-og-ned. Og fordi forskerne kom utenfra, skapte dette ikke tillit til forskningen. I stedet vektla de behovet for et mellomledd mellom forskning og lokalsamfunn. Lokale folk måtte altså ikke bare delta i forskningen, men også få sentrale roller i å formidle forskningsresultater i sine lokalsamfunn. En del mente at profesjonelle forskere ofte er dårlige formidlere og at vanlige folk har få forutsetninger for å forstå det de formidler. Desto viktigere er det å legge til rette for at de som står med én fot i hver leir også kan fylle rollen som formidlere.

I det følgende skal vi gå nærmere inn på hvordan deltakelse i rovdyrforskning både kan skape og spre tillit. Vi har organisert momentene informantene selv mente var viktige for tillitsbygging i seks tematiske kategorier: 1) grasrotforskernes forhold til de profesjonelle forskerne, 2) grasrotforskernes oppfatninger om forskningen, 3) grasrotforskernes egne erfaringer, 4) formidlerrollen, 5) grasrotforskernes posisjon i lokalsamfunnet, og 6) forhold i lokalsamfunnet.

5.1 Grasrotforskernes relasjon til rovdyrforskere

Et av spørsmålene vi stilte i forkant av intervjuene var hvorvidt tillitsfulle relasjoner mellom profesjonelle forskere og grasrotforskere kan være viktig for grasrotforskernes tillit til forskningsresultater. Vi ønsket altså å undersøke betydningen av relasjoner for nettopp tillit til forskning. Derfor spurte vi informantene om deres forhold til rovdyrforskere de hadde hatt kontakt med.

Generelt beskrev informantene både langvarige og tillitsfulle relasjoner. Flere beskrev et tett samarbeid med de profesjonelle forskerne i feltarbeidssituasjoner, der utvekslingen av kunnskap gikk begge veier, og der grasrotforskeren fikk førstehånds erfaring med de vitenskapelige metodene som brukes i rovdyrforskningen. Noen hadde fått være med å peile inn rovdyr i helikopter. Andre hadde fått ansvaret for holde fast dyr mens forskeren merket dem. Denne formen for inkludering i det praktiske forskerarbeidet, forklarte de, hadde ikke vært mulig om de ikke fått anledning til å jobbe sammen med de profesjonelle forskerne.

Særlig to egenskaper ved de profesjonelle forskerne ble fremhevet som viktige: at de var uformelle og imøtekommende, og at de viste grasrotforskernes tillit. Med hensyn til det første la flere vekt på betydningen av at forskerne opptrådte nettopp inkluderende. Vi ble forklart at forskerne hadde vært veldig åpne og villig delt informasjon om rovdyras væremåte:

[Forskeren] var jo veldig flink, han var jo veldig åpen! Han åpnet og pratet og ga oss jo all informasjon. Og vi fikk jo være med på alt, og vi fulgte disse gaupene, det var jo vi selv som fulgte disse gaupene som vi satt radiosenderne på! (...) Han ga veldig mye tillit til oss, han lot jo oss være med, men det var det [forskeren] sa også: 'Det som er viktig for oss er at vi skal inkludere dere, sånn at dere har tillit til det vi gjør. Dette skal dere være like fortrolige med som vi er. For dere har vært med på dette.'

Flere la vekt på at åpenhet ikke var en selvfølge og at dette var ekstra viktig for tillit i rovdyrspørsmål. I tillegg hørte vi om at terskelen for å kontakte forskerne var lav. En informant sa eksempelvis om en forsker at:

[Forskeren] er en sånn person som er veldig sær på sitt felt (...) Men allikevel en av de rundeste menneskene jeg noen gang har møtt da. Han er sånn du kan ringe fredag kveld da, klokka ti over ni, også; 'du, den der v973 som dukka opp der, hvor hører den til liksom, hvor kommer den fra?' Og mannen kan sikkert sitte i et familieselskap og bare; 'du, vet du hva, vent litt, så skal jeg sjekke her.'

Med hensyn til det å vise tillit, beskrev flere informanter at de følte at forskerne stolte på dem. For eksempel ble det trukket frem at de fikk lov til å håndtere dyrt teknologisk utstyr, noe som ble forstått som et tegn på nettopp tillit. Når vi spurte en informant om hvordan samarbeidet med forskerne hadde gått, ble vi fortalt at:

Uten å ha hatt så veldig mye å gjøre med det [forskning] før da, så føler jeg at jeg har fått veldig tillit av [forsker]. Og det er noe som gjør det lettere for meg å si ja til oppgaver når de spør om det. Du får jo tross alt ansvaret for kameraer til 30.000. 'De her skal du sjekke og de skal leveres inn annen hver måned', liksom. Det er jo ikke så mange steder man bare får tildelt 30.000 kroner av noen og bare; 'forvalt de her på en god måte.' Så det er jeg fornøyd med da.

Vi har sett at et flertall av våre informanter beskrev et tillitsfullt forhold til forskerne. Dette kom til uttrykk både gjennom åpenhet og at de ble gitt et betydelig ansvar. Noen mente likevel at åpenheten kunne ha vært større. Én informant fortalte at forskerne noen ganger hadde vært tilbakeholdne med opplysninger:

Ofte har det vel vært at vi har sendt mail uten å få svar. Men det har jo vært sagt at det skal være etterslep på opplysningene, på to uker eller noe sånn. For vi fikk jo input i forhold til flere ting, for eksempel bønder som hadde sauer ute... For at vi skulle bidra med vår side, så var det viktig å føle at en ble respektert, og mye av det ligger jo i førstehånds kunnskap, og at man ikke bringer ting videre som man ikke skal bringe videre.

Denne informanten var opptatt av at lokalbefolkningen måtte få tilgang på informasjon fra forskerne, for eksempel om hvor dyra befant seg. Ellers kunne det være skadelig for både tilliten til lokal forvaltning og forskning, mente vedkommende. Noen av de vi snakket med, mente at avstanden mellom grasrotforskere og forskere kunne øke også av andre grunner. Dette var særlig fordi enkelte oppgaver som tidligere var betrodd grasrotforskere, nå var flyttet til andre instanser, og fordi opplæringen av grasrotforskere var blitt redusert i tråd med denne utviklingen. Utviklingen i forskningen om gaupe kan eksemplifisere dette. Fangst, merking, sporing, peiling (med VHF-utstyr) og røkting av fangstbåser krever stor grad av involvering fra grasrotforskere. Utplasing og kontroll av viltkameraer krever mindre grad av involvering. Vi skal komme tilbake til dette i anbefalingskapittelet.

5.2 Grasrotforskernes oppfatninger om rovdryrforskningen

For å være bedre i stand til å svare på hovedspørsmålet, altså om grasrotforskning kan øke tilliten til rovdryrforskningen, ønsket vi å bedre forstå informantenes utgangspunkt. Vi spurte derfor om deres forhold til og syn på rovdryrforskningen utover egne erfaringer.

Generelt beskrev informantene et positivt syn på dagens rovdryrforskning. Alle svarte at de hadde tillit til resultatene, og de fleste beskrev, som vi har sett, et tillitsfullt og positivt forhold til forskerne. Flere ga uttrykk for at de som grasrotforskere med selvfølghet hadde tillit til forskning. Én informant sa for eksempel at:

Jeg har jobba, som sagt, i nesten ti år med å samle inn data til rovdryrforskningen. Så hvis ikke jeg hadde trodd på den, så hadde jeg gjort en jobb som jeg ikke hadde trodd på selv engang. Så jeg tror på rovdryrforskningen, ja.

Men det var ikke bare informantenes nåværende syn som ble et tema. Vi ønsket også å forstå deres holdninger forut for engasjementet som grasrotforskere. Vi fant en viss variasjon i deres meninger om tidligere rovdryrforskning. Ingen informanter beskrev direkte mistro til forskningsresultater. Men noen uttrykket skepsis til det han oppfattet som hemmelighold fra noen rovdryrforskere. Én informant forklarte for eksempel at selv om han hadde tillit til forskningen i dag samtidig, medga han at han hadde tvilt i perioder:

Ja, det [tillit] har jeg [til forskningen]. Men det jeg har vært kritisk til er involveringen av lokale og informasjonsflyten (...) Men jeg støtter det når det kommer frem mangelfulle opplysninger som gjør at lokal forvaltning blir usikker på hva som er sant.

Han utdypet videre:

Et av de første kulla på 2000-tallet ble jo definert som hybrider. At det var hunder. Og da var det mye rykter og litt hysj-hysj fra forskningen (...) Og da følte vi (...) at vi ikke fikk vite nok da. Da lurte vi på hva som skjedde og hva som skulle skje (...) Men generelt (...) tror jeg det var mye skepsis og misnøye. Men det er nok stor forskjell i forhold til hvordan det er nå. Jeg føler jo at de har over tid lytta [til de lokale] og at det er et mer akseptabelt opplegg nå da.

En annen informant mente at dette fortsatt var et problem når det gjaldt ulv. Han forstod at det kunne være problematisk å informere om hvor ulven befant seg, men så på åpenhet som helt nødvendig for å etablere tillit hos folk:

Det tror jeg er det de gjør feil når det gjelder ulven. At det er for mye hemmelighold. De lokale får ikke være med. Og det tror jeg er nøkkelen til en god dialog, at de lokale får være med og se hvordan det fungerer. (...) Det er jo det som er feilen, det som er skummelt, for du får så mange kjøkkenbordteorier. Det er jo ikke bra, og jeg skjønner at det [åpenhet] er skummelt med ulven, men jeg tror åpenhet er det viktigste når det gjelder alt.

Flere informanter var dessuten opptatt av at selv om de stolte på tallene, kunne forskningspublikasjoner være fremmedgjørende. En informant sa for eksempel at:

Men det rapportene bærer litt preg av, er at folk er så inne i sitt fagfelt at de har problemer med å snakke med folk utenfor. De er veldig låst i det de holder på med.

I tillegg til større transparens rundt fremgangsmåter og resultater fra forskerne, kom det frem at også grasrotforskernes egen deltakelse i forskningen hadde medvirket til økt tillit til forskning. Spesielt ble betydningen av førstehånds erfaring vektlagt av flere. Vi returnerer til dette temaet under punkt 5.4. Men samtidig som grasrotforskere hadde høy tillit til tall og estimater, følte

noen av dem at de ikke kjente seg igjen i forskningspublikasjonene. Dette var fordi rapportene brukte et språk som kunne oppleves som fremmedgjørende. En informant beskrev det slik:

Men rapportene bærer litt preg av er at folk er så inne i sitt fagfelt at de har problemer med å snakke med folk utenfor. De er veldig låst i det de holder på med.

Vedkommende mente også at selv om involveringen hadde påvirket hans eget ståsted, kunne en demokratisering av forskningsresultatene ha en positiv effekt for andre grupper:

Hadde dataene vært mer tilrettelagt «brukeren», hadde konflikten vært lavere.

Flere informanter så behovet for tilpasset informasjon i direkte sammenheng med tillit til rovdyr-forskning. En utbredt holdning var imidlertid at grasrotforskere var bedre egnet til dette enn forskerne selv.

Før vi går over til neste punkt, er det hensiktsmessig med en kort oppsummering av de to første delene i dette kapitlet. For det første vil vi peke på at forskernes inkluderende holdning, tilliten og opplæringen de har gitt grasrotforskere og det at de har vært så tilgjengelige i mange av prosjektene, har en fellesnevner, nemlig at de beskriver en nærhet mellom grasrotforskeren og den profesjonelle forskeren. Vi tolker dette dithen at nærhet til rovdryrforskerne er ett kriterium for at grasrotforskeren, gjennom sin deltakelse, skal få økt tillit til vitenskapen på rovdryrfeltet. For det andre vil vi understreke betydningen av åpenhet om forskningen og resultatene av den, god informasjonsflyt ut til både grasrotforskere og lokalsamfunnet, og enkel tilgang til oppdatert kunnskap for grasrotforskere, for eksempel om rovdryras bevegelser. På bakgrunn av informantenes fortellinger om sin egen deltakelse, og syn på hva som skal til for at også andre lokalfolk skal få større tillit til vitenskapen om rovdryr og de profesjonelle forskerne, fremstår med andre ord deling av kunnskap som et annet viktig kriterium for at grasrotforskningen skal virke tillits-skapende.

5.3 Grasrotforskerens posisjon i lokalsamfunnet og rolle som formidler

I tillegg til å undersøke hvorvidt grasrotforskning kan øke tilliten til rovdryrforskning, har vi ønsket å se nærmere på mulighetene for spredning av tillit. Med spredning menes altså her at tilliten smitter over fra grasrotforskere til andre i deres nærmiljø og omgangskretser. Et flertall av grasrotforskere mente at tillit kunne spres på denne måten. Flere mente dessuten å ha erfart det selv. Et sentralt spørsmål blir derfor hvordan og under hvilke omstendigheter spredning kan finne sted. Informantene la her vekt på to forhold. For det første mente de at tillit kunne spres gjennom involvering av skeptikere, og for det andre gjennom formidling.

Når det gjelder involvering, ga flere informanter uttrykk for at det man selv hadde erfart veide tyngre enn det man var fortalt. Dette hadde ikke bare betydning for grasrotforskernes egen tillit til forskning, men også for andres tillit til forskning. Vi ble fortalt om tilfeller hvor personer i grasrotforskernes krets, for eksempel i jaktlag eller øvrig lokalmiljø, tvilte på vedkommende sine observasjoner fra deltakelse i forskning. Noen av våre informanter fortalte at de hadde valgt å håndtere skeptikere gjennom å involvere dem, og la dem få egne erfaringer. Med andre ord var involvering en måte å spre tillit på. Vi kommer tilbake til verdien av egne erfaringer under punkt 5.4.

Mange informanter mente også at involvering av lokalt bosatte var essensielt for folks tillit til rovdryrforskning. Dette gjaldt imidlertid ikke bare for grasrotforskernes egen tillit, men også andre i deres nærmiljø. Et sentralt virkemiddel for å oppnå spredning av tillit var formidling, mente mange. På et vis var disse aspektene sammenfallende. Det var nemlig et utbredt syn at lokale også burde stå for formidlingen. Dette ble delvis begrunnet med grasrotforskernes syn på flere

forskeres evne til formidling som tvilsom, som vi allerede har sett at noen hevdet. Men det ble også begrunnet ved å vise til den sosiale avstanden mellom lokale folk og forskere utenfra, som ble oppfattet som stor. Flere ga uttrykk for et ønske om å redusere denne avstanden gjennom å møtes på naturlige sammenhenger og på uformelle arenaer. En informant hadde erfaring med dette fra sin egen virksomhet som grasrotforsker:

Det er klart at hvis du har vært på ulvesporing, også treffer du grunneieren, som har skjedd mer enn én gang, også blir vi bedt på middag, ikke sant. Og så lurer de fælt på; 'hva har dere sett, hvor mange ulver har dere sporet, hvor har dere vært?' Da får du en fin plattform. Så det er klart at det er viktig. (...) Det er sånne ting som dukker opp av seg selv da, gjennom at du har en dialog.

Vedkommende mente at denne typen uformell dialog også var effektiv overfor folk som man var sterkt uenig med:

Jeg har jo en bekjent som jakter elg i ulvesonen, og han kjenner en som er skikkelig ulve-motstander som han jakter en del sammen med. Men når han elgjegeren og jeg er ute sammen, så hender det at han nummer tre, som er så forbanna på ulv spesielt, ringer og; 'hvor har dere vært nå, hva har dere sett, hva har dere gjort, kommer dere innom og tar en kopp kaffe?' Så du har den der plattformen, ikke sant. Selv om man har forskjellige oppfatninger og meninger, så går det an å prate sammen for det. (...) Jeg tror helt sikkert det har en viss nytteverdi, altså. Både konfliktdempende og ellers. For du får den dialogen med noen som er interessert i å ha en dialog, ikke sant. Som du kanskje ikke får tak i ellers.

Dette synet gikk igjen hos flere av de vi snakket med. Andre informanter forklarte at de gjerne stakk innom og drakk kaffe hos sambygdingene i forbindelse med at de skulle ut på forskningsrelatert aktivitet. Dette var folk som bodde i områdene hvor rovdyra ferdes og som derfor hadde interesse av å være orientert om forskningens aktivitet og resultater, som for eksempel grunneiere. Terskelen var lav for å etablere kontakt og å lytte til hverandre. En annen informant sa følgende når vi spurte om han trodde tilliten ble spredt til andre:

Ja, det tror jeg man gjør. (...) Jeg var i kontakt med veldig mange grunneiere, og det var veldig mange som ringte meg og lurte på ting rundt det med rovvilt da. Og fordi man interesserer seg, får man større kunnskapsnivå. Og det er kanskje lettere for bonden i [navngitt tettsted] å stole på [navn på informant] som kommer innom inni mellom og drikker kaffe enn [navngitt forsker] som han aldri har møtt.

Informantene mente at fordi avstanden mellom forskere utenfra og lokalt bosatte ofte er så stor, kunne grasrotforskerne fungere som mellomledd. Slik så flere for seg at mistillit til rovdyrforskning i lokalsamfunn kunne bekjempes.

Mange la også vekt på at rollen som formidler fordret visse egenskaper. Dette gjaldt både egnede personlighetstrekk og posisjon i lokalsamfunn. At den som skulle være mellomledd mellom forskning og lokal befolkning fra før, hadde en fordelaktig posisjon i lokalsamfunnet ble vektlagt av flere. En informant sa for eksempel følgende:

Du vet jo ikke hva som bor i folk på forhånd. Men det må jo være en som har litt tillit i nærområdet.

En annen informant, som hadde møtt litt motstand, var enda mer spesifikk i sin beskrivelse av hvilke typer personer som kunne vekke tillit hos lokale folk:

Da må du ha med personer som har litt tillit ute på bygdene. Ikke en sånn helt tilfeldig en som meg. Det vil ikke virke. Men hvis du hadde greid å få med deg for eksempel en jeger- og fiskeforening eller en leder i en jeger- og fiskeforening. Eller en rovviltansvarlig i en jeger- og fiskeforening. Hadde du fått med sånne personer, det tror jeg hadde hjulpet utrolig.

I samtale med enda en annen informant kom vi inn på betydningen av at man identifiserte seg med hverandre:

Ja, jeg tror nok det [er viktig]. At det er en av ens egne.

Vedkommende mente at det var en fordel om man for eksempel begge hadde bakgrunn som bonde. Når kunnskapen kom fra personer som lignet på en selv, virket det mindre fremmedgjørende. En annen var mer opptatt av at man som grasrotforsker og mellomledd måtte være pragmatisk og balansert i møte med konflikt:

Det krever i alle fall at du kan forholde deg litt rolig hvis du treffer på en hissig type. For noen har jo en agenda, det er jo enkelte som er veldig glad i den konflikten som er rundt dette her.

Den samme personen mente også at det var en fordel at man kom fra samme sted:

Den største fordelene jeg har tror jeg rett og slett er at jeg har vokst opp i traktene rundt [tettsted]. Så jeg vet hvordan folk tenker. Så jeg vet ofte hvilke argumenter folk skal komme med før de har sagt det. Og da er det mye lettere å forholde seg til det.

Vedkommende mente altså at hans lokale forankring og kjennskap til lokal væremåte hadde utstyrt ham til å håndtere lokale meninger og motstand. En av informantene hadde imidlertid en litt annen oppfatning om dette, og la vekt på at grasrotforskere og formidlere av vitenskapelig kunnskap ikke burde være helt vanlige legfolk. Snarere tvert imot burde de ha en viss akademisk bakgrunn, mente han:

Men er det personer, ressurspersoner, så er det sånne som [navngitt forsker] som skulle både reist på ungdomsskoler for eksempel og fortalt at 'jo, vi har ulv. Vi kan oppleve å se en ulv, men den er ikke noen fare for oss'.

På spørsmål om andre enn forskere kunne ha denne rollen, svart vedkommende:

Ja, til en viss grad kunne man nok sikkert det [andre enn forskere stå for formidling]. Men jeg tror nok man må ha en bakgrunn i et visst miljø, så man ikke bare blir en synser. At man skjønner at dette er en person som vet hva han snakker om. For sånn som meg, som bare har 4-5 kameraer, da er folk forutinntatt, de vet hvem som kommer.

Informanten foreslo at enkelte forvaltere, snarere enn grasrotforskere som han selv, kunne fylle denne rollen. En annen informant hadde et mer sammensatt syn. Han mente at manglende formidling nettopp var grunnen til sviktende tillit til rovdryrforskning. Han mente dessuten at gode forskere sjelden var gode pedagoger, og kom med et eksempel:

(...) han er en fremragende forsker, men når han skal holde foredrag, så begynner han hver setning med at 'dette er så komplisert, at dette skjønner dere ikke'. Så han mister jo tilhørerne i første runde (...) han gjør det fryktelig mye vanskeligere.

Han opplevde at forskere tidvis kunne ha en ovenfra-og-ned holdning:

Jeg vil gjerne lære, men jeg vil ikke bli belært.

Derfor mente han at man burde bruke folk med lokal forankring til å formidle kunnskap fra forskningen:

Så hvis man satser på lokale folk som har tillit i lokalsamfunnet og som tør å stikke frem nesa si, og bruke de, så er det mye viktigere enn å ha dette sentralt.

Samtidig var han opptatt av at kunnskapen måtte være vitenskapelig forankret, og var kritisk til erfaringsbasert kunnskap:

Det må være noen som, jeg tror oss med en viss akademisk bakgrunn, oppfatter som kunnskap (...) denne erfaringsbaserte kunnskapen, den må altså sorteres på en hel del. For da kommer du tilbake til det jeg opplevde i [lokalsamfunn], lokalbefolkningen drev hele tiden og tolket hva de så (...) du må ha noen med ikke ubetydelig, hva vi oppfatter som faktabasert kunnskap.

Grasrotforskerne var altså opptatt av at de kunne fungere som et mellomledd mellom forskere og øvrig befolkning, særlig i nærmiljøene. Det var utbredt oppfatning at den som skal formidle forskningskunnskap i et lokalsamfunn må være rustet for å tilegne seg vitenskapelig kunnskap og samtidig mestre de sosiale kodene.

5.4 Direkte erfaringer og personlige vitnesbyrd

Vi innledet dette kapittelet med å fortelle at grasrotforskerne vi har snakket med både hadde erfaring med og tiltro til at involvering av grasrotforskere i rovdryrforskning styrker tilliten til den vitenskapelige kunnskapen om rovdryr. Som nevnt, fortalte også noen av dem at de i løpet av deltakelsen hadde endret holdning til vitenskapen om rovdryr. Mens de før kunne tvile eller være usikre på den vitenskapelig etablerte kunnskapen om rovdryras bestandsstørrelser, bevegelsesmønstre eller annen atferd, førte involveringen i forskningsprosjekter til at de ble overbevist om at både forskningsmetodene og resultatene de frembringer, er til å stole på. Under intervjuene, og i den etterfølgende analysen av dem, var vi derfor særlig opptatt av å finne ut hva det var ved informantenes egen deltakelse som hadde bidratt til økt tillit til rovdryrforskningen.

I tillegg til nærheten til rovdryrforskerne og åpenhet rundt forskningsmetoder og -resultater, pekte flere av informantene på betydningen av selv å få se, høre eller føle dyra og sporene de etterlater seg i terrenget. Gjennom å delta i forskningsprosjekter fikk de mer konkrete og overbevisende svar på ting de var usikre eller lurte på; spørsmål som gjerne dreide seg om hvor rovdryra befant seg, hvor mange de var og hvordan de oppfører seg. En av informantene, som hadde vært med å fange inn gauper, utstyre dem med radiosendere og senere delta i feltarbeidet med å peile dem, fortalte hvor viktig den fysiske erfaringen med dyra, og det å selv få se gaupenes bevegelser på fysiske kart, hadde vært for hans forståelse av dyrets atferd:

Informant: *Men, i hvert fall, vi fanget jo disse gaupene. Og vi trodde jo kanskje vi visste ganske mye om gaupe, da, før vi ble med på dette. Men vi fant jo fort ut det, at vi visste jo egentlig ikke noen ting. Og når vi fikk sendere på dem, så fikk vi jo egentlig se hvor store områder de bruker. Det hadde jo ingen av oss trodd.*

Intervjuer: *Så det var en overraskelse?*

Informant: *Det var en veldig stor overraskelse! Jeg hadde aldri trodd at de brukte så store områder. Det hadde jeg aldri trodd, hadde jeg ikke vært med på det sjøl.*

(...)

Intervjuer: *Så det at du var med på det her ... det høres jo ut som du rett og slett fikk mange overraskelser, da, eller kunnskaper ... som lærte deg helt nye ting?*

Informant: *Ja, jeg lærte jo veldig mye. Og det var jo ting som jeg ikke hadde peiling på forhånd.*

Intervjuer: *Vil du si at det var det å fysisk få se – ja du fikk jo sikkert se disse kartene da, med GPS registreringer og sånt – men det å få se det fysisk, som på gjorde mest inntrykk eller?*

Informant: Ja, det var jo egentlig det. Og når du ser det sjøl sånn, det er jo da du husker det best. Og det er jo det du lærer best av. Det å sitte og lese om noe på nettet, eller i en bok ... altså det sitter jo ikke så dypt som når du er med på det sjøl.

Denne direkte erfaringen med rovdyr hadde gjort dypt inntrykk på flere av informantene, og sto sentralt i fortellingene om hvordan de selv hadde fått styrket tillit til forskningen, og hva det er som kan få andre til å endre holdning – fra vitenskaps skepsis til å tro på det forskningen viser. Litt senere i samtalen med informanten over, spurte intervjueren om deltakelsen som grasrotforsker hadde påvirket synet hans på rovdyr:

Intervjuer: Ble du du mer positiv til rovdyr, for eksempel?

Informant: Altså, akkurat for gaupa, så gjorde jeg vel egentlig det, for jeg har jo alltid hørt – og alle har jo sagt til meg – at gaupa er jo en drapsmaskin og lystmorder. Så den gangen var det vel sånn at ... ousps, her er det gaupespor, og det er ikke bra! Men det har vi fått en helt annen holdning til. Har vi gaupespor nå, [så tenker vi] at det er bra! De er her ennå.

Med «direkte erfaring» sikter vi ikke bare til fysisk kontakt med dyra. Som det også fremgår av sitatet over, er det dét å selv ha opplevd fenomenet det forskes på som ser ut til å ha gjort så dypt inntrykk. En viktig side ved den typen direkte erfaringer vi her snakker om, er derfor at de er personlige. I det personlige møtet mellom grasrotforskeren og fenomenet det forskes på, i dette tilfellet først og fremst rovdyr, tar grasrotforskeren i bruk egne sanser for å forstå dyras atferd, eller for å få vite hvor de er eller hvor mange de er. Slik vi tolker intervjuene, var også måten egne sanser ble tatt i bruk på en viktig grunn til at slike erfaringer opplevdes som mer overbevisende enn andre former for sannhetssøken (som å lese).

Å få være med på å holde eller merke rovdyr eller byttedyr, observere dem på avstand fra bakken eller fra et helikopter, er åpenbare eksempler på direkte erfaringer hentet fra intervjuene. Observasjoner av fysiske spor i snøen eller digitale avtrykk av rovdyras bevegelser på et kart – eller andre måter å se, høre eller føle spor etter dem på – kan kanskje forstås som mindre direkte erfaringer, ettersom det ikke er dyra selv, men sporene etter dem overbevisningen bygger på. Likevel er også dette eksempler på erfaringer som både er personlige, og som innebærer bruk av egne sanser som grunnlag for tolkning av virkeligheten – det vil si kilde til kunnskap. I denne betydningen er også slike erfaringer direkte, i motsetning til for eksempel å se og høre om rovdyr på TV eller i radio, eller lese om dem i aviser, bøker, rapporter eller sosiale medier.

Ikke bare er måten man erfarer virkeligheten gjennom medier på mer upersonlig. Den samme virkeligheten er også mer eller mindre tolket og bearbeidet av andre i forkant. Sagt med andre ord, selv om det å lese eller høre om rovdyr også innebærer bruk av egne sanser, brukes ikke sansene på samme måte som grunnlag for tolkning av hva som er sant og ikke. En annen informant som også var opptatt av betydningen av direkte erfaringer for folks tillit til rovdyrforskningen, brukte begrepet «gisler av virkeligheten» for å beskrive hvor sterk innflytelse deltakelse i forskningsaktiviteter kan ha på lokalfolks oppfatninger om hva som er sant om rovdyras vesen, atferd og antall. Informanten understreket at ved å gi folk muligheten til å gjøre seg opp egne oppfatninger, gjennom direkte erfaringer med den fysiske virkeligheten vitenskapen er bygget på, kan grasrotforskning utgjøre en viktig motvekt til rykter og alternative teorier om rovdyr:

Dessverre så er det såpass mye av medier og Facebook og annet som definerer sin egen virkelighet i sin egen verden. Men hvis [forskerne] da får kontakt med noen sentrale [i jegermiljøet], og [gjennom dem] får viderefremmet noe som – enten de vil eller ikke vil – etter hvert gjør [folk] til gisler av virkeligheten ... Enten det er SNO eller NINA som står for rovviltregistreringene, så mener jeg det er fornuftig å sette av littegranne tid så man kan ta med seg lokalbefolkningen. Det er klart man er skeptisk til at noen av dem vil finne på å utnytte noe til ulovlig jakt, (...) men de aller fleste viser seg jo tilliten verdig hvis du tar dem med og involverer dem.

Ut fra sammenhengen over, fremgår det at informantene mente at det ikke bare er grasrotforskere selv (her eksemplifisert ved sentrale personer i jegermiljøet) som blir gjort til gisler av virkeligheten. De fungerer også som videreformidlere av den samme virkeligheten. Sitatet bringer oss dermed over på spørsmålet om hva grasrotforskernes egne direkte erfaringer kan ha å si for spredningen av tillit til forskning. Under samtalene med informantene fremkom det at dette kan skje på minst to måter. For det første, og i forlengelsen av det som er skrevet i det foregående delkapittelet om formidlerrollen, ser det ut til at grasrotforskerens lokale forankring også gjør vedkommende til et slags lokalt vitne, hvis observasjoner og erfaringer tillegges en helt annen vekt enn den kunnskapen som formidles gjennom rapporter og andre forskningskanaler. I motsetning til de fleste profesjonelle forskere og andre formidlere av vitenskap, kan grasrotforskeren knytte kunnskapen til helt lokale forhold på en måte som gjør at den oppleves som mer relevant og forståelig for de som bor der, og som dessuten åpner opp for en mer likestilt diskusjon om tingenes tilstand.

For det andre har, som også forklart i delkapittelet over, grasrotforskere gjerne tilgang til arenaer for uformell formidling. Der kan kunnskap utveksles og diskuteres under andre forutsetninger enn de som gjelder i møter mellom profesjonelle forskere og lokalbefolkningen, eller ved tradisjonell formidling av vitenskapelig produsert kunnskap. Én sånn arena er turer i skog og mark, for eksempel i lag med jegere i samme jaktlag eller turkamerater.

Flere av informantene fortalte at de har tatt med seg andre lokale når de har drevet med feltarbeid, for vise hva oppgavene består i eller dele kunnskapen de har fått gjennom egen deltakelse. Noen har tatt med seg hjelpere som kan bistå dem i krevende oppgaver, som for eksempel sporing og peiling. Andre har brukt turene som en arena for å illustrere hvordan kunnskapen blir til, eller sørge for at også andre enn dem selv blir vitner til det informantene gjerne beskrev som «fakta». Ved å legge til rette for at andre lokale selv har kunnet observere dyrespor, se bilder av rovdyr eller høre GPS-signalene fra en gaupe som beveger seg over store områder, har de sørget for å gi også andre i lokalsamfunnet muligheten til å danne seg egne oppfatninger på bakgrunn av direkte erfaringer. En informant som hadde vært involvert i en rekke ulike forskningsaktiviteter, knyttet til blant annet sporing, innfangning, radiomerking og peiling av gaupe forklarte:

Informant: *At en gaupe har så stort revir som de faktisk har, det var det jo nesten ikke folk som trodde på, og det var noe som jeg sleit med å få folk til å forstå og skjønne. Fordi de hadde [sett] ett gaupespor på ett sted på en mandag, også var det gaupespor et annet sted på onsdag – og jeg kunne si at det kan veldig fort være samme gaupe – det var det ingen som trodde noe på. Nei, at Gaupa kunne gå tre mil på tre dager, det var det ingen som trodde noe på. (...) Jeg ble jo overraska sjøl. Jeg må jo bare ærlig innrømme det. (...) Men det viste seg jo det, at en 400-500 kvadratkilometer, det var jo ingenting, det var jo normalt! (...) Men det var mange som ikke trodde på det da.*

Intervjuer: *Tror du det hadde noe å si at du tok den diskusjonen med folk? Så du noen endringer i folk sine holdninger?*

Informant: *Jeg tok med meg noen, da. Jeg ba med noen av de største, misfornøyde skeptikerne ut på peileturer. Så de var med og peila. Og de hørte jo signalene. Så da hørte de jo at den [vi peilet] gaupa var i bevegelse, og de hadde jo hundepelilere sjøl, så de skjønte hvordan dette virket. De fikk være med å peile en gaupe ett sted den ene kvelden, og så, tre-fire kvelder etterpå, når jeg visste gaupa hadde forflyttet seg langt, så spurte jeg om de ville bli med en tur. Så fikk jeg dem med meg, også kjørte vi. Så så de plutselig at gaupa var fire-fem mil i en annen retning. Så det er klart, da skjønte de det jo, etter hvert.*

Informanten understreket at om de som ble med ham ut og peilet endret innstilling til forskningen og til forskningsresultater, lyktes han ikke i å overbevise den store majoriteten av lokalbefolkningen. De fleste trodde fortsatt ikke på forskningens anslag over hvor store arealer gaupa

brukte, og holdt fast på at store avstander mellom gaupesporene bare kunne bety én ting, nemlig at det var flere gauper i området. Med forbehold om at det dreide seg om ren gjetning, og bare som en illustrasjon på omfanget av den lokale vitenskapskepsisen, anslo informanten at han kanskje hadde klart å overbevise 20% av lokalbefolkningen, mens 80% fortsatt stilte seg skeptiske eller avvisende til det forskningen viste. På spørsmål om ikke 20% av lokalbefolkningen i grunnen var ganske mye, svarte han:

Joda, det er klart, det hjelper jo. Det er mange som prater med meg den dag i dag, selv om det er [mange] år siden. (...) Og de synes det var så interessant, at de fikk lov til å være med meg ut å peile, de fikk være med å spore. Og de fikk informasjon. Hver gang [forsker X og Y] og de hadde gitt ut et rapporthefte, så fikk jeg alltid en ti-femten sånne som jeg delte ut til de som jeg visste hadde tiltro og tillit til det vi dreiv med. Og de prata med sine nærmeste, og naboer og sånt, så jeg veit jo at det hjalp. Men jeg kunne jo godt tenkt meg at det hadde hjulpet mye mer, for å si det sånn.

Som tidligere forklart hadde de fleste informantene deltatt i ulike prosjekter over tid, og hadde erfaring med forskjellige oppgaver. De som fortsatt var, eller nylig hadde vært, aktive som grasrotforskere på tidspunktet da intervjuene ble gjennomført, drev i dag primært med oppfølging av viltkameraer. Denne virksomheten sto i nokså sterk kontrast til tidligere oppgaver de hadde hatt, for eksempel i forbindelse med peiling, sporing og innfangning av gauper og byttedyr. En av informantene, som fortalte at han nylig hadde vært involvert i å tømme minnebrikker som står i kameraene og laste dem opp i Dropbox, sa følgende når han ble bedt om å sammenligne disse oppgavene med tidligere erfaringer han hadde hatt med å delta i radiomerking av gaupe:

Altså, kunnskapen blir jo mye større når du er med på merkinga, i forhold til kameraprojektet – bilder. Altså, jo da, du får noen bilder av noen gauper, og du får en masse andre bilder innimellom. Det ga meg jo ikke veldig mye, det bildegreiene, i forhold til merkinga. (...) Joda, du fikk kunnskap om de gaupene som gikk i de områdene som du hadde kameraer, men jeg visste ikke jo ikke hvor store områder de brukte. Det ante jeg jo ingenting om. Vi fikk jo bilder av familiegrupper innimellom, men i våre områder, så tror jeg vel egentlig ikke vi klarte å fange opp alle familiegruppene. Men nå er jo vi veldig interesserte, da, så ... så fort det er sporsnø, så er vi ut og kikker etter spor. Og alle de familiegruppene vi har i vårt område, de finner vi hvert år.

I dette prosjektet hadde vi ikke mulighet til å sammenligne erfaringene til grasrotforskere som kun har vært involvert i oppgaver tilknyttet pågående viltkameravirksomhet i regi av rovdryrforskere, med erfaringene til grasrotforskere som har vært involvert i andre oppgaver, som for eksempel radioovervåking og sporing. Til det har antallet gjennomførte intervjuer vært for få. En mer systematisk undersøkelse av et større antall deltakere som har deltatt på prosjekter av ulik karakter, og med ulik grad av involvering, ville gitt svar på om det informanten over uttrykte gjenspeiler en mer generell tendens, der grasrotforskningen på rovdryrfeltet i mindre grad enn før legger til rette for direkte erfaringer.

5.5 Forhold i lokalsamfunnet

I tillegg til å ha synspunkter på hvem som er best egnet til å formidle vitenskap, og hva som skal til for at både grasrotforskere og andre skal få tillit til forskning og forskere, var flere av informantene opptatt av sosiale forhold i lokalsamfunnet som kan tenkes å påvirke mulighetene for konflikt-demping. I noen lokalsamfunn er konfliktene rundt rovdryr og mistilliten til rovdryrforskning større enn andre. Dessuten varierer konfliktnivået innad i lokalsamfunn, mellom ulike grupper. På bakgrunn av det de norske informantene fortalte, ser de lokale forutsetningene for konflikt-demping særlig ut til å henge sammen med: a) om folk er bosatt innenfor eller inntil ulvesonen, eller i områder der ulv sjelden eller aldri ferdes, og b) hva slags holdninger de har til rovdryr. På svensk side har man ingen ulvesone. Den har følgelig ingen betydning der. Men negative rovdryrholdninger var også noe informantene for Sverige måtte forholde seg til.

Noen av informantene bodde i nærområder hvor ulvemotstanden var spesielt stor. Disse informantene hadde liten tro på at de sterkeste ulvemotstanderne kunne få større tillit til rovdyrforskningen. En informant sa for eksempel:

De aller argeste er så forutinntatt. Man når ikke frem med verken det ene eller det andre. (...) For når du snakker om motstandere, så er de litt delt, de og da. Noen er motstandere av en grunn. Men andre er motstandere uansett, så du kommer ikke inn.

Denne informanten mente altså at det fantes nyanser blant rovdyrmotstandere, eller ulv som det handlet om i dette tilfellet. Han stilte seg positiv til at tillit til rovdyrforskning kunne spres til noen ulvemotstandere, men ikke alle. Noen var så forutinntatt at de ikke ville være mottakelige, mente han. Dette gjaldt data fra kameraovervåking og lignende. Også en annen informant var klar på at enkelte kritikere rett og slett ikke var interesserte i forskningen:

Noen vil ikke lese de rapportene, fordi 'det stemmer ikke'. Og for en del er det kanskje litt vanskelig å finne de rapportene, det er ikke alle som er like interessert i å finne de rapportene. Så jeg tror man må mer ut, rett og slett, til folk.. Ta en klassetime (...)

Vedkommende mente at man måtte fokusere på de unge, fordi det blant ulvemotstanderne var så mange eldre mennesker med fastlåste holdninger:

Jeg tror en del av disse eldste, gamle 60-70 åringer, de får vi ikke snudd uansett, de har bestemt seg, så den gruppa der må vi bare glemme. Jeg tror vi må gi mer kunnskap, informasjon til de yngre som kommer (...) Så jeg tror det må informeres på en litt annen måte da, enn i dag. Og jeg tror det er viktig å starte med de som er unge i dag for å få en holdningsendring.

Dette er i tråd med tidligere funn om at motstanden mot rovdyrforskning ofte kan være et uttrykk for andre ting, som for eksempel motstand mot det gjeldende forvaltningsregimet (se Skogen mfl. 2017).

I tillegg var det variasjon i konfliktnivået mellom de lokalsamfunnene som befant seg på innsiden og utsiden av ulvesonen. Omtrent halvparten av informantene holdt til i kommuner som var utenfor ulvesonen. Disse beskrev, som nevnt, jevnt over mindre konflikter enn de fra kommuner som var på innsiden av ulvesonen. Flere informanter var bevisst dette. Noen pekte dessuten på at det var ulvesonen i seg selv som skapte konflikt. En informant, som bodde i ulvesonen, sa for eksempel:

Den største, du kan si, Østfold, Akershus og søndre delen av Hedmark som var før Viken kom, der var det absolutt større mistro til forskningen enn når vi kom til Telemark og Buskerud. Det var noe helt annet.

Vi spurte vedkommende hvorfor han trodde at det var sånn, i lys av det begrensede utmarksbeitet i områdene hvor han beskrev konflikten som størst:

Nei, det er veldig lite sau her ute. Det er jo nesten ikke tap av husdyr til rovvilt i Akershus i forhold til andre fylker rundt omkring. Du har jo nesten ingenting i forhold til Telemark og Buskerud. Selv om det er nabofylker, er det jo helt andre tap der. Kommer du oppover i Buskerud, så har du jo mye, mye mer sau, og i Telemark også er det jo mye, mye mer sau. Men jeg tror hovedgrunnen til at misnøyen er så stor i Østfold og Akershus, det tror jeg har litt å si med ulvesonen. Jeg tror at frustrasjonen her er så stor fordi her skal det være ulvesone, her har politikerne bestemt at her skal ulven være. Her skal den bo, her skal vi ikke få lov å jakte ulv, for her er den freda, liksom. Jeg tror den ulvesonen var det dummeste de noen gang inngikk.

Vi spurte om dette ga grunnlag for spekulasjoner:

De føler at de får det tredd nedover hodet på seg. At du bor i ulvesonen og liksom at det sitter noen i Oslo som bestemmer at her skal ulven leve og bo. Og den gangen de lagde ulvesonen var det jo en minister som kom fra Hedmark og greide jo, av alle ting, å ta ut sin hjemkommune av ulvesonen. Selv om det ikke var noe som skulle tilsi at det var nødvendig, fro det var ikke noe mer beitedyr der enn andre steder, liksom. Så jeg skjønner det veldig godt, for den ulvesonen er det dummeste som noen gang er lagd.

Denne informanten la også vekt på at bosatte innenfor ulvesonen følte det som urettferdig at andre folk i kommuner på utsiden av ulvesonen, som en konsekvens av et politisk vedtak, fikk lov til å jakte ulv. Dette stemte overens med det vi ble fortalt av informanter fra slike kommuner, for eksempel i Telemark og Buskerud, som nevnt av informanten over. I tillegg til gaupe hadde disse informantene også erfaring med ulv, men beskrev det som uproblematisk, delvis fordi ulv i disse områdene kunne skytes ut:

Motstanden mot rovvilt har ikke vært så stor her oppe. Det har jo vært noe spredte tilfeller av bjørn som har vært på besøk, men det er ytterst få tilfeller. Og vi har også tatt ulv her, som har vært på vandring. Det ble skutt en ulv for noen få år siden nede i [lokalsamfunn]. (...) Ulv har vi hatt besøk av, med kadaver, i ett tilfelle. Også har vi hatt ett tilfelle [til], den vet jeg ikke om tok noe i det hele tatt, men den ble jakta på og skutt.

Da vi spurte om vedkommende trodde det var de sjeldne forekomstene som var grunnen til det lave konfliktnivået, svarte han:

Det er jo kun gaupe som har vært en plage her, for å si det sånn. Tatt sauene her. Det er klart at når det blir en del kadavre, så blir det viktig å kunne jakte. Og det er jo det som har vært det store, å kunne felle noen, for da har folk skjont at det går an å gjøre noe, å holde dette nede. Belastningen har jo vært forskjellig, vi har jo sett fra år til år at gaupene har hatt ulike vandringsmønstre, så det har vært litt forskjellig hvem av sauebønder som har vært mest plaget. Det har ikke vært likt fra år til år. Og det har egentlig vært en fordel.

Vi spurte da om han trodde de bøndene som var rammet hadde tillit til rovdryrforskning. Da svarte han:

Ja, oppi her har de det. Uten tvil.

Informanten mente altså at det at de hadde tillatelse til å jakte både ulv og gaupe hadde holdt konfliktnivået nede. I disse områdene var gaupe langt vanligere enn ulv. En annen informant som var bosatt utenfor ulvesonen, beskrev også et lavt konfliktnivå i sitt nærområde og viste til at de hadde tillatelse til å jakte både gaupe og, når den dukka opp, ulv. Og samtidig som han mente at bedre involvering av de lokale var nøkkelen til å dempe konfliktene rundt ulv, trodde han også at det hadde med dyret å gjøre. Ulv var rett og slett mer kontroversielt enn gaupe:

Der [ulv] er jo ikke de lokale så involvert som på gaupe (...) Men det er klart, ulv blir jo en større konflikt uansett da, for det er jo en helt annen greie enn gaupe.

Bildet som tegner seg av lokalsamfunnene er altså differensiert. Også dette stemmer godt overens med funn fra tidligere samfunnsforskning om rovdryrkonflikter (Skogen mfl., 2017). Vi har sett at mens informantene var positive til at grasrotforskning, involvering av lokale og aktiv formidling kunne virke konfliktdepende, mente flere at det fantes grupper av rovdryrstandere som sannsynligvis aldri ville la seg overbevise. Et vanlig syn var altså at slike motstandere hadde fastlåste verdensbilder og at disse kanskje ikke først og fremst handlet om forskning, selv om det kunne virke sånn. I tillegg har vi sett at konfliktene rundt gaupe var relativt lave. Flere av de norske informantene la vekt på at man i ulvespørsmål hadde vært langt dårligere til å involvere de lokale, ble også mye av motstanden tillagt selve forvaltningen. Mange anså at forvaltningen

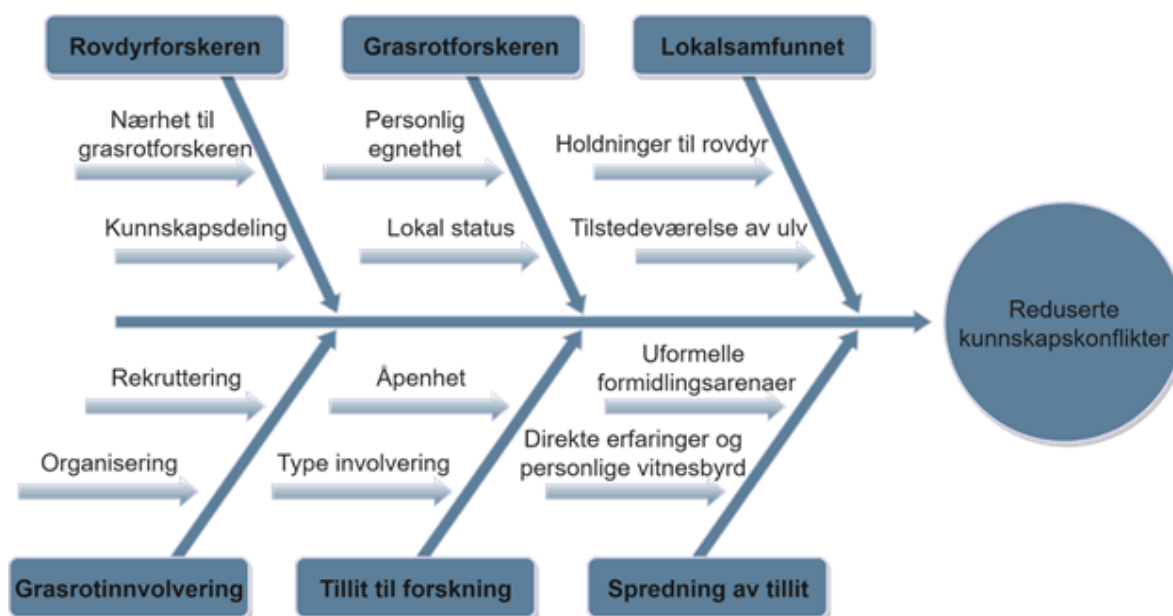
opplevdes som overstyring utenfra med urettferdige utfall. Dette var i mindre grad et problem for gaupa, som var mindre strengt regulert.

6 Oppsummering og anbefalinger

6.1 Oppsummerende diskusjon

I rapportens innledning presenterte vi en todimensjonal modell for sammenhengen mellom grasrotforskning og konfliktredusering (Figur 1). Modellens ene dimensjon beskrev de viktigste aktørene i grasrotforskningen: rovdyrforskerne, grasrotforskerne og lokalsamfunnet som grasrotforskerne er en del av. Modellens andre dimensjon skisserte en prosess i tre etapper, med involvering av grasrotforskere (første etappe), økt tillit til vitenskap blant grasrotforskerne (andre etappe), og spredning av denne tilliten til andre i grasrotforskerens sosiale omgivelser (tredje etappe).

Da vi først laget modellen, var den ikke ment som en gjenspeiling av virkeligheten. Den bygget med andre ord ikke på empiriske funn. Snarere ga den en oversikt over de aktørene vi ønsket å fokusere på i den kvalitative studien. I tillegg beskrev den prosessen vi antok at må finne sted for at involvering av grasrotforskere faktisk skal føre til reduserte konflikter, det vil si gangen i en hypotetisk reduksjon av kunnskapskonflikter. Altså heller hvordan slike prosesser foregår i praksis. Figuren under er den samme som den i innledningen, men her er også funnene og analysen presentert i de to foregående kapitlene (kapittel 4 og 5) bakt inn i modellen, som kriterier for økt tillit.



Figur 2: Grasrotforskning som konfliktreduserende tiltak og kriterier for økt tillit til forskning

Den øvre delen av figur 2, aktørdimensjonen, viser hvordan informantene knyttet grasrotforskningens konfliktreduserende potensiale til bestemte egenskaper ved de ulike aktørene. Egenskapene er representert ved de lyseblå pilene. Slik det fremgår av diskusjonen i kapittel 4 og 5, om informantenes egne erfaringer og tanker om hva som styrker og svekker tilliten til forskningen, dreier det seg blant annet om de ulike aktørenes rolleutøvelse, personlighet, omdømme og forhold til rovdyr. Nærmere bestemt viser figuren at grasrotforskning har best forutsetninger for å lykkes som konfliktreduserende tiltak dersom:

- Det er nær kontakt mellom rovdyrforskerne og grasrotforskerne. Rovdyrforskerne bruker tid og ressurser på å dele kunnskapen de har med grasrotforskerne.
- Grasrotforskerne er sikre i sin rolle, har gode sosiale og kommunikative evner, og nærer tillit i lokalsamfunnet.
- De potensielle mottakerne av tillitsspredningen (fra grasrotforskeren til lokalsamfunnet) ikke er kategorisk negative til rovdyr, og ikke opplever all forskning som en trussel mot egne interesser. Dette ser ut til å være vanligere i lokalsamfunn som lever tett på ulv, enn i områder som befinner seg i god avstand fra ulvesonen, og der gaupa står i sentrum for oppmerksomheten om rovdyr.

Den nedre delen av figur 2, prosessdimensjonen, viser hvordan potensialet for styrket tillit også henger sammen med måten grasrotforskningen settes ut i live på. De lyseblå pilene representerer faktorer knyttet til organiseringen og gjennomføringen av grasrotforskningen, samt variasjoner i de lokale sosiale omgivelsene. Følgende forhold fremstår som spesielt viktige for realiseringen av grasrotforskningens konfliktdependente potensiale:

- Hvordan prosjektet er organisert. Det handler særlig om omfanget og karakteren av kontakt mellom grasrotforskeren og de som er involvert fra forskerhold, samt hvem som blir rekruttert som grasrotforskere.
- Hvorvidt grasrotforskernes oppgaver er involverende på en sån måte at det bygger tillit til forskningsmetoder- og resultater, samt hvor åpen og tilgjengelig kunnskapen som produseres i rovdyrforskningen er.
- Grasrotforskerens adgang til uformelle sosiale arenaer der de kan formidle og drøfte kunnskap om rovdyr med andre i lokalsamfunnet, samt øvrige lokale innbyggers anledning til selv å bevitne eller ta del i de opplevelsene og erfaringene grasrotforskerne har gjort seg i forskningsarbeidet.

Figuren og oppsummeringen over illustrerer hvordan egenskaper ved aktørene og organisatoriske og lokale forhold står i et gjensidig avhengighetsforhold til hverandre. For at grasrotforskeren skal få økt tillit til rovdyrforskningen, bør ikke bare den profesjonelle rovdyrforskeren ha nær kontakt med grasrotforskeren, og dele og utveksle kunnskap om rovdyr; ifølge våre informanter bør rovdyrforskningen også organiseres slik at informasjon om forskningsresultater oppdateres løpende på en lettfattelig måte. For at den økte tilliten skal spres videre fra grasrotforskeren til lokalsamfunnet, holder det ikke at grasrotforskeren er god til å snakke med folk og har tillit i lokalsamfunnet. Det må også finnes gode arenaer for uformell kommunikasjon mellom grasrotforskeren og andre lokalfolk, der tanker og erfaringer kan utveksles, og kunnskap kan diskuteres og forankres i en lokal kontekst. Dessuten bør både de som planlegger prosjektet og grasrotforskerne selv ha et bevisst forhold til hvilke grupper i lokalsamfunnet de ønsker å nå ut til, og i hvilke sammenhenger det er nytteløst eller virker mot sin hensikt å forsøke å spre tillit til rovdyrforskningen.

Som forklart i litteraturgjennomgangen i kapittel 2, utgjør såkalt bistående (contributive) grasrotforskning den vanligste formen for involvering av ikke-eksperter eller amatører i produksjonen av vitenskapelig kunnskap. Begrepet inngår i typologier hvor man forsøker å skille mellom ulike grader av involvering i forskningen. I slike sammenhenger referer «bistående» til oppgaver som først og fremst har en slags støttefunksjon, og som derfor er av begrenset omfang.

Som kontrast til dette står involvering i forskning hvor deltakere har større innvirkning, for eksempel ved å utforme metode og forskningsspørsmål, samt å delta aktivt i analysearbeid og publisering. Oppgavene som har vært utført av våre informanter har også hovedsakelig vært av bistående karakter. Samlet har de i liten grad vært med på å utforme forskningsdesign, tolke funn og

publisere resultater. Våre funn tyder imidlertid på at oppgavene har vært både omfattende og betydningsfulle. Dette er det flere grunner til:

- Flere informanter har vært aktive sparringspartnere med forskerne. De har spilt inn verdifull lokal kunnskap som har hatt betydning for den praktiske innretningen av datasamlingen, for eksempel gjennom å foreslå egnede lokasjoner for kameraovervåking av rovvilt og bytte-dyr. De har dessuten, om enn i varierende grad, hatt en rolle som kunnskapsformidlere i sine respektive lokalsamfunn, samtidig som de har representert lokale interesser eller perspekti-ver overfor forskerne. Om ikke eksperter i ordets vanlige forstand, kan vi si at grasrotforskerne har bidratt med en type lokal ekspertise som befinner seg bortenfor de profesjonelle forskernes kompetanse.
- Noen informanter har selv vært aktive brukere av forskningsresultatene. Kunnskapen om rovdyr som er fremskaffet gjennom prosjektene har vært nyttig i jaksammenheng og ved øvrig ferdsel i naturen.
- Informantene har gjennomgående blitt rekruttert fra kretser som fra før har en del å gjøre med forskning og forskere, for eksempel i kraft å ha oppgaver knyttet til den lokale forvaltningen av rovdyr.
- Sist, men kanskje viktigst, har flere av de vi snakket med, deltatt i forskningsprosjekter over lang tid. De mest aktive har fulgt forskningsfeltet lenge og har god oversikt. I tillegg inngår flere informanter i langvarige og til dels nære relasjoner med forskere.

Oppsummert kan vi derfor si at oppgavene deres ikke bare har vært avgjørende for den praktiske gjennomføringen av de aktuelle forskningsprosjektene, men at de også har vært en viktig del av disse over tid. Sånn sett fremstår heller ikke merkelappene «ikke-eksperter» eller «amatører», som er vanlige betegnelser på grasrotforskere i den internasjonale litteraturen – og som også vi har anvendt i denne rapporten – som dekkende for våre informanternes oppgaver, funksjon og sosiale posisjon i forskningssammenheng.

Samtidig sitter vi igjen med et inntrykk av at grasforskningen på rovdyrfeltet er i ferd med å endres i takt med tiltakende bruk av teknologiske metoder. Dermed har det kanskje også skjedd en dreining av aktivitetene grasrotforskere involveres i, i retning av mer tekniske oppgaver knyttet til for eksempel kameraovervåking av ville dyr og mindre oppgaver som gir direkte erfaringer. Vi har sett betydningen av direkte erfaringer for økt tillit til rovdyrforskning er stor.

Betydningen av direkte erfaring bekreftes også av forskning på andre områder. For eksempel har det å selv å fått kjenne flom eller orkan på kroppen vist seg å påvirke både folks oppfatning av hvorvidt klimaendringene er menneskeskapt, og hva slags holdninger de har til klimapolitikk og tiltak (Reser mfl. 2014; Rudman mfl. 2013). På bakgrunn av vår lille studie, kan vi bare spekulere i om dagens utvikling i rovviltforskningen går på bekostning av grasrotforskernes opplevelse av å være i direkte kontakt med fenomenet det forskes på. I så tilfelle, og i ytterste konsekvens, kan utviklingen gå på tvers av eventuelle målsetninger om at grasrotforskningen skal virke konfliktdempende, all den tid direkte erfaringer ser ut til å være et viktig element i den tillitsbyggingen som har funnet sted blant informantene, og for spredningen av tillit til andre i lokalsamfunnet.

Utviklingen i rovdyrforskningen, med mindre direkte erfaring for grasrotforskere, representerer en potensiell utfordring for realiseringen av involveringens konfliktdempende potensiale i fremtiden. Et viktig spørsmål er om grasrotforskernes reduserte utsikter til direkte erfaring med natur og rovdyr resulterer i svekket tillit til rovdyrforskning. Kunnskap om dette fordrer imidlertid videre forskning ettersom vi ikke har hatt ressurser til å forfølge spørsmålet i arbeidet med denne rapporten.

6.2 Anbefalinger

Vi har sett at våre informanter hadde høy tillit til forskningen, enten de hadde det før de ble deltakere eller opparbeidet sterkere tillit gjennom prosjektdeltakelse. Den sentrale utfordringen ligger i den andre relasjonen, den mellom grasrotforskerne og det vi har kalt lokalsamfunnet. Som en avslutning av rapporten vil vi gi noen konkrete anbefalinger til hvordan og i hvilken grad involvering av grasrotforskere i rovdryrforskning bør organiseres videre. I tillegg ønsker vi å peke på ett område hvor økt formalisering i mindre grad synes formålstjenlig for ytterligere økning i tilliten til rovdryrforskning, og hvor vi mener aktiviteten bør få beholde et uformelt preg.

Personer som rekrutteres til grasrotforskning bør ha tillit hos og tillit til både lokal befolkning og profesjonelle forskere. Grasrotforskerens mellomposisjon, som formidler av lokal kunnskap til profesjonelle forskere og som formidler av vitenskapelig kunnskap til lokale innbyggere, fordrer et positivt forhold mellom- og en pragmatisk innstilling fra begge parter.

Det bør legges vekt på åpenhet om, og aktiv formidling av, forskningsresultater. Grasrotforskere som er intervjuet i denne studien, fortalte om situasjoner hvor de opplevde at tillit overfor lokalbefolkningen stod på spill som følge av at informasjonsflyten fra de profesjonelle forskerne hadde mangler. Ønsket om åpenhet rundt forskningsresultater og enkel tilgang til oppdatert informasjon, for eksempel om rovdirenes bevegelser, kan imidlertid komme i konflikt med målsetninger om å avverge ulovlig jakt. Valget mellom åpenhet som strategi for å oppnå økt tillit til forskningen, og den risikoen åpenheten kan medføre utgjør nok et spesielt vanskelig dilemma i ulveforvaltningen (jmf. Krangle & Skogen, 2019). Dette er et av flere spørsmål vi mener bør stå sentralt i eventuell videre forskning på grasrotforskningens konfliktdependente potensiale.

Forvaltningen kan opptre mer aktivt. Som passive mottakere av søknader om støtte til konfliktdependente tiltak gjør man seg veldig avhengig av hvilke initiativer andre tar. Det blir som konsekvens ganske tilfeldig og usystematisk hva slags prosjekter som får bevilgning. Tar man et mer aktivt ansvar for å iverksette målrettede konfliktdependente tiltak, kan det føre til bedre samordning og styring, men det krever at forvaltningen har kompetansen som skal til for å etterspørre tiltak som har effekt. Gjennomføring av tiltakene kan uansett settes ut til andre aktører, for eksempel i form av offentlige anbud.

Men det finnes trolig en grense for hva forvaltningen bør ta kontroll over. Muligheten for spredning av innsikt i og tillit til forskning var et viktig tema i samtlige intervjuer, og mange kunne fortelle historier om hvordan de selv bidro til å overbevise folk som i utgangspunktet var skeptiske til forskningens prosess og resultater og til forskerens "egentlige" agenda. Men det lå også en undertekst i disse fortellingene, om det spontane og uformelle som forutsetning for suksessen. Vi anser det som viktig at et forvaltningsstyrt arbeid med konfliktdependente prosjekter ikke i for sterk grad bryter med formidlingens uformelle karakter. Det kan for eksempel oppnås ved at man aktivt samarbeider med lokalt forankrede lag og foreninger, som lokale turlag og lokallag av NJFF. Gjennomføring av slike tiltak kan settes ut på anbud. Under utarbeidelse av en slik anbudstekst kunne forvaltningen hatt nytte av en grundig kunnskapsoversikt basert på forskningen som finnes om grasrotforskning på miljøfeltet, og med særskilt vekt på det konfliktdependente potensialet som kan ligge i samarbeidet mellom profesjonelle og ikke profesjonelle forskere. Det vil også være interessant å skaffe til veie oversikt over kunnskap om barrierer og suksessfaktorer fra andre land og i andre sammenhenger.

Vi har ikke hatt anledning til å ta for oss problemstillinger som er særskilte for reindriftsnæringen. Intervjuene med representantene derfra har inngått har likevel hatt betydning for vurderinger og konklusjoner i dette arbeidet, som del av det totale datagrunnlaget. Det bør være en oppgave for videre undersøkelser av grasrotforskningens konfliktdependente potensiale å studere reindriftens relasjon til og samarbeid med rovdryrforskningen særskilt. Samisk reindrift bruker store arealer og har dermed omfattende kontakt med rovdryra, samtidig som skepsisen til sentrale myndigheter har et annet historisk utgangspunkt enn i majoritetsbefolkningen. Forskning anses ofte som del av forvaltningen og dermed som sentrale myndigheters forlengede arm. I relasjonen til

reindrift kan dette skape spesielle og kanskje ekstra store utfordringer. Samtidig har vi i dette prosjektet observert et meget godt samarbeid mellom aktører innenfor reindrifta og forskningen, men vi har ikke hatt tilstrekkelig grunnlag til å si noe om hvilke kvaliteter som bør være til stede for at slike tillitsfulle relasjoner skal oppstå. I enda mindre grad kan vi si noe om muligheter for brede spredning til samiske lokalsamfunn. Vi anser at et prosjekt som kartlegger barrierer og suksesskriterier for grasrotforskning i reindrifta, kunne være nyttig både for forvaltningen og for rovdryrforskerne som driver i dette feltet, og om vi generaliserer fra vårt begrensede prosjekt også for næringen selv.

I analysekapittelet kom det frem at kontakten mellom grasrotforskeren og lokalsamfunnet er en viktig komponent i tillitsbyggingen. Det er imidlertid viktig å huske på at dette også gjelder kontakten mellom den profesjonelle forskeren og grasrotforskeren. Tett kontakt og samarbeid mellom de to har betydning for utfallet av prosessen, altså for hvorvidt involveringen av folk som ikke selv er profesjonelle forskere, fører til økt tillit. Et viktig spørsmål er derfor om dagens bruk av teknologi, og dermed også enklere og mer begrensede oppgaver for grasrotforskerne, skaper større avstand mellom de profesjonelle forskerne og grasrotforskerne. Aktiviteter knyttet til oppfølging av viltkameraer er et eksempel på mer teknologiserte oppgaver. På den annen side kan det tenkes at denne endringen i grasrotforskningen kan bidra til en ytterligere demokratisering av grasrotforskningen, ikke bare gjennom at flere kan trekkes med i arbeidet, men også gjennom nettverk på sosiale medier, der forskningsvirksomheten og resultatene av den formidles og diskuteres. På generelt grunnlag mener vi det er viktig å undersøke nærmere hvordan den pågående «teknologiseringen» av grasrotforskningen påvirker grasrotforskningens konfliktdependente potensiale.

I denne sammenhengen mener vi også det er behov for å forske mer på rekrutteringsprosessen. Hvem involveres, hvem ekskluderes, og hvordan påvirker det tilliten til rovdryrforskningen? I et demokratisk perspektiv kan det være viktig å inkludere andre og nye grupper i forskningen, som for eksempel kvinner (Vasiliades mfl. 2021). Vårt inntrykk er at den store majoriteten av grasrotforskerne på dette feltet er jegere og folk med en eller annen tilknytning til lokal viltforvaltning. Det kan være gode grunner til at de rekrutteres fra slike miljøer. Mye av rovdryrmotstanden er konsentrert nettopp til jegermiljøene. Mange jegere besitter dessuten nødvendig kunnskap og viktige ferdigheter som letter gjennomføringen av grasrotforskningen. På den annen side kan det kanskje også være viktig å nå ut til folk som ikke nødvendigvis har så sterke synspunkter på bevaring og forvaltning av rovdryr, eller som avstår fra å uttrykke meningene sine. Grasrotforskning kan dermed være en måte å gjøre flere trygge på at de kan og vet nok til å uttrykke egne meninger i den offentlige debatten om rovdryr.

7 Referanser

- Bedessem, B., Gawrońska-Nowak, B. & Lis, P. 2021. Can citizen science increase trust in research? A case study of delineating Polish metropolitan areas. *Journal of Contemporary European Research* 17(2): 304–325. <https://doi.org/10.30950/jcer.v17i2.1185>
- Bertaux D. 1982. The life course approach as a challenge to the social sciences. I: Hareven T.K. and Adams K.J. (red.) *Aging and the Life Course Transitions: an Interdisciplinary Perspective*. New York/London: Guilford Press/Tavistock: 127–147.
- Carrier, M. 2017. Facing the credibility crisis of science: On the ambivalent role of pluralism in establishing relevance and reliability. *Perspectives on Science* 25(4): 439–464. https://doi.org/10.1162/POSC_a_00249
- Chandler, M., See, L., Copas, K., Bonde, A.M., López, B.C., Danielsen, F., Legind, J.K., Masinde, S., Miller-Rushing, A.J. & Newman, G. 2017. Contribution of citizen science towards international biodiversity monitoring. *Biological Conservation* 213: 280–294. <https://doi.org/10.1016/j.biocon.2016.09.004>
- Conrad, C.C., Hilchey, K.G. & assessment. 2011. A review of citizen science and community-based environmental monitoring: issues and opportunities. *Environmental Monitoring and Assessment* 176(1): 273–291. <https://doi.org/10.1007/s10661-010-1582-5>
- Dickinson, J.L., Zuckerberg, B. & Bonter, D.N. 2010. Citizen science as an ecological research tool: challenges and benefits. *Annual Review of Ecology, Evolution, and Systematics* 41: 149–172. <https://doi.org/10.1146/annurev-ecolsys-102209-144636>
- English, P.B., Richardson, M.J. & Garzón-Galvis, C. 2018. From crowdsourcing to extreme citizen science: participatory research for environmental health. *Annual Review of Public Health* 39: 335–350. <https://doi.org/10.1146/annurev-publhealth-040617-013702>
- Fischer, A., Dinnie, E., Ellis, R., Eastwood, A., Carter, A. & Welsh, G. 2021. Exploring the Potential of Citizen Social Science for Environmental and Sustainability Research: experiences of and with Community-Based Researchers. *Citizen Science: Theory and Practice* 6(1): 17. <http://doi.org/10.5334/cstp.389>
- Follett, R. & Strezov, V. 2015. An analysis of citizen science based research: usage and publication patterns. *PloS ONE* 10(11): e0143687. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0143687>
- FOR-2005-03-18-242. Forskrift om forvaltning av rovvilt. <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2005-03-18-242>.
- FOR-2013-01-01-3. Forskrift om tilskudd til forebyggende tiltak mot rovviltskader og konfliktdepende tiltak. <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2013-01-01-3>.
- Hansen I, Strand G-H, Krange O, et al. (2020) Vurdering av FKT-ordningen. NIBIO-rapport 6(130). <https://hdl.handle.net/11250/2717042>
- Haywood, B.K. & Besley, J.C. 2014. Education, outreach, and inclusive engagement: towards integrated indicators of successful program outcomes in participatory science. *Public Understanding of Science* 23(1): 92–106. <https://doi.org/10.1177/0963662513494560>
- Hornsey, M. J., & Fielding, K. S. (2017). Attitude roots and Jiu Jitsu persuasion: understanding and overcoming the motivated rejection of science. *American Psychologist*, 72(5), 459–73. <https://doi.org/10.1037/a0040437>

- Kasperowski, D. & Kullenberg, C.J. 2019. The many modes of citizen science. *Science & Technology Studies* 32(2): 2-7. <https://doi.org/10.23987/sts.74404>
- Kelly, R., Fleming, A., Pecl, G.T., von Gönner, J. & Bonn, A. 2020. Citizen science and marine conservation: a global review. *Philosophical Transactions of the Royal Society B* 375(1814): 20190461. <https://doi.org/10.1098/rstb.2019.0461>
- Krange, O. & Skogen, K. 2018. Nordmenns holdninger til ulv – 2018. NINA Rapport 1570. Norsk institutt for naturforskning. <http://hdl.handle.net/11250/2577847>
- Krange, O., Tangeland, T. & Skogen, K.. 2011. Bestandsmål for store rovdyr: hva mener folk om bestandsmål og om hvem som skal bestemme i rovviltforvaltningen? NINA Rapport 657. Norsk institutt for naturforskning. <http://hdl.handle.net/11250/2642616>
- MacPhail, V.J. & Colla, S.R. 2020. Power of the people: a review of citizen science programs for conservation. *Biological Conservation* 249: 108739 <https://doi.org/10.1016/j.biocon.2020.108739>
- Miller, J.D. 2004. Public understanding of, and attitudes toward, scientific research: what we know and what we need to know. *Public Understanding of Science* 13(3): 273-294. <https://doi.org/10.1177/0963662504044908>
- Ostermann-Miyashita, E.F., Pernet, N. & König, H.J. 2021. Citizen science as a bottom-up approach to address human–wildlife conflicts: from theories and methods to practical implications. *Conservation Science and Practice* 3(3): e385. <https://doi.org/10.1111/csp2.385>
- Reser, J.P., Bradley, G.L. & Ellul, M.C. 2014. Encountering climate change: ‘seeing’ is more than ‘believing’. *Wiley Interdisciplinary Reviews: Climate Change* 5(4): 521- 537. <https://doi.org/10.1002/wcc.286>
- Rudman, L.A., McLean, M.C. & Bunzl, M. 2013. When truth is personally inconvenient, attitudes change: the impact of extreme weather on implicit support for green politicians and explicit climate-change beliefs. *Psychological Science* 24(11): 2290-2296. <https://doi.org/10.1177/0956797613492775>
- Salvatori, V., Balian, E., Blanco, J.C., Ciucci, P., Demeter, L., Hartel, T., Marsden, K., Redpath, S.M., von Korff, Y. & Young, J.C. 2020. Applying participatory processes to address conflicts over the conservation of large carnivores: understanding conditions for successful management. *Frontiers in Ecology and Evolution* 8: 182. <https://doi.org/10.3389/fevo.2020.00182>
- Skogen K. 2003. Adapting adaptive management to a cultural understanding of land use conflicts. *Society & Natural Resources* 16: 435-450. <https://doi.org/10.1080/08941920309180>
- Skogen K, Krange O and Figari H. 2017. *Wolf conflicts: a sociological study* New York: Berghahn Books.
- Trojan, J., Schade, S., Lemmens, R. & Frantál, B. 2019. Citizen science as a new approach in Geography and beyond: review and reflections. *Moravian Geographical Reports* 27(4): 254-264. <https://doi.org/10.2478/mgr-2019-0020>
- Vann-Sander, S., Clifton, J. & Harvey, E. 2016. Can citizen science work? Perceptions of the role and utility of citizen science in a marine policy and management context. *Marine Policy* 72: 82-93. <https://doi.org/10.1016/j.marpol.2016.06.026>

- Vasiliades, M.A., Hadjichambis, A.C., Paraskeva-Hadjichambi, D., Adamou, A. & Georgiou, Y. 2021. A systematic literature review on the participation aspects of environmental and nature-based citizen science initiatives. *Sustainability* 13(13): 7457.
<https://doi.org/10.3390/su13137457>
- Wiggins A and Crowston K. (2011) From conservation to crowdsourcing: a typology of citizen science. 2011 44th Hawaii international conference on system sciences: 1-10.
<https://doi.org/10.1109/HICSS.2011.207>
- Young, J.C., Searle, K., Butler, A., Simmons, P., Watt, A.D. & Jordan, A. 2016. The role of trust in the resolution of conservation conflicts. *Biological Conservation* 195: 196-202.
<https://doi.org/10.1016/j.biocon.2015.12.030>

Vedlegg 1: Intervjuguide

TEMA	Eksempler på spørsmål
Introduksjon	<p>Finansiering</p> <p>Formål: Å undersøke mulighetene for at folks deltakelse i forskningsprosjekter i større grad kan fungere som en kilde til reduserte kunnskapskonflikter, styrke tilliten til forskningen.</p> <p>Muligheter for å trekke seg og samtykke</p>
Egen deltakelse (viktig punkt)	<p>Fortell om hvordan du ble involvert.</p> <p>Hva bidrar du med? Hva gjør du?</p> <p>Vurderingen av mulighetene for å delta i andre deler av forskningsprosessen</p> <p>Hva tror du folk får ut av å delta? Hva får du selv ut av det?</p> <p>Har du gjort deg spesielt negative eller positive erfaringer?</p> <p>Hva tror du motiverer folk til å bli med/hjelpe forskere? Hva motiverte deg?</p>
Tillit - til forskningen - til forskerne på prosjektet(ene) - til institusjoner	<p>Hvordan har samarbeidet med de enkelte forskerne fungert? Noe de gjør bra eller dårlig?</p> <p>Har du tillit til rovdryrforskningen generelt?</p> <p>Hva med rovviltforvaltningen (nemder, SNO, direktoratet, departementet ...)?</p>
Relasjon til rovvilt og natur	<p>Syn på rovdryras plass i norsk natur, og der du bor (eventuelt der forskningen skjer).</p> <p>Kan du beskrive ditt eget forhold til naturen?</p>
Konfliktforståelse	<p>Hvor mye preger rovviltkonfliktene omgivelsene dine?</p> <p>Hva handler de om? (Hvor trykker skoen?)</p>
Oppfatninger om kunnskapen som produseres	<p>Hva viser/viste forskningen du var med på? (Hvis relevant)</p> <p>Har du tillit til resultatene? Be om eksempler.</p> <p>Har du selv bruk for kunnskapen (f.eks i andre sammenhenger)?</p> <p>Har noen ide om hvordan kunnskapen brukes av andre (forvaltning, politikk, utdanning, annet ...)?</p>
Egen sosial kontekst Potensiale for spredning av tillit	<p>Kjenner du andre som deltar i forskning? (Få informanten til å snakke litt om dem).</p> <p>Hvordan oppfattes de av andre?</p> <p>Er kunnskap om naturen et tema blant folk du omgås? På hvilken måte?</p> <p>Er folk rundt deg interessert i rovdryrforskningen?</p> <p>Snakker du med andre om dine erfaringer? I hvilke sammenhenger?</p> <p>Hva synes de om at du bidrar til forskningen?</p>

Erfaringer med deltakelse i NINAs rovdyrforskningsprosjekter

Norsk institutt for naturforskning (NINA) driver en rekke studier av rovdyr. Forskingen utføres på mange forskjellige måter, men ofte benyttes metoder som krever bred deltakelse fra folk som rekrutteres utenfor instituttet og andre forskningsmiljøer. Rovdyrforskingen er helt avhengig av slik «folkelig» deltakelse, som gjerne kalles «citizen science» eller folkeforskning. Parallelt med de biologiske studiene har samfunnsforskere studert befolkningens reaksjoner og oppfatninger, og også selve forvaltningssystemet.

Gjennomgående er rovviltsituasjonen preget av ganske skarpe konflikter, og offentlig forvaltning har som oppgave å arbeide for å redusere eller dempe konfliktnivået. Dette prosjektet skal ta for seg den delen av konflikten som handler om kunnskap. Hele perioden siden rovdyrbestandene begynte å vokse igjen har vært preget av uenighet om alt fra populasjonsstørrelser til genetikk og innvandringshistorie. Ofte har dette vært en konflikt mellom lokal, erfaringsbasert kunnskap og forskning. Den sentrale målsetningen for dette prosjektet er å undersøke om det finnes et konfliktdempende potensiale i folkeforskningen.

Med finansiering fra Miljødirektoratet skal NINA denne høsten utarbeide en rapport om erfaringene deltakere i slike prosjekter har gjort seg, om tilliten eller eventuelt mistilliten de har til forskningsprosessen og forskningens resultater, og om sammenhengen mellom erfaringene og tilliten til kunnskapen som etableres. Vi kontakter deg fordi du er eller har vært deltaker i et eller flere av NINAs forskningsprosjekter om rovdyr. Vi har fått kontaktopplysningene til deg av forsker John Odden. Han har levert en omfattende liste over 177 personer som på ulike måter har bidratt i NINAs rovviltprosjekter. Vi skal intervjuer inntil 20 av dem. Verken Odden eller andre kjenner til hvilke personer vi tar kontakt med. Nå håper vi at du er villig til å delta som informant i en slik kvalitativ intervjuundersøkelse.

Et intervju vil ta mellom 1 - 1,5 timer. I begynnelsen av intervjuet kommer vi til å be om ditt samtykke til å ta opp intervjuene og skrive dem ut. Slik sikrer vi oss et grunnlag for å gjøre gode analyser av det samlede intervjumaterialet. Både lydopptakene og utskriftene av dem vil oppbevares på et sikkert og kryptert område, som bare forskerne som jobber på prosjektet og den som transkriberer intervjuene har tilgang til. Opptakene vil slettes ved prosjektets slutt, og alle opplysninger som gjør at enkeltpersoner kan identifiseres direkte vil fjernes. Prosjektet avsluttes i løpet av de tre første månedene i 2022.

I skriftlige publikasjoner, som for eksempel rapporter eller vitenskapelige artikler, vil vi også fjerne opplysninger som gjør det mulig å gjenkjenne enkeltindivider på en indirekte måte, som for eksempel opplysninger om kjønn, stedsnavn eller hendelser som kan knyttes til bestemte individer. På oppdrag fra NINA har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS – vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Det er selvsagt frivillig å delta. Dersom du takker ja til å delta, har du selvsagt anledning til å trekke deg fra undersøkelsen når som helst i prosessen, ganske enkelt ved å kontakte en av NINA-forskerne under. Det samme gjelder om du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter. Du har for eksempel rett til:

- innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:
NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personverntjenester@nsd.no) eller på telefon: 55582117.

På forhånd tusen takk,

med vennlig hilsen

Olve Krange: olve.krange@nina.no

Helene Figari: helene.figari@nina.no

Ketil Skogen: ketil.skogen@nina.no

Norsk institutt for naturforskning, NINA, er en uavhengig stiftelse som forsker på natur og samspillet natur–samfunn.

NINA ble etablert i 1988. Hovedkontoret er i Trondheim, med avdelingskontorer i Tromsø, Lillehammer, Bergen og Oslo. I tillegg driver NINA Sæterfjellet avlsstasjon for fjellrev på Oppdal, og forskningsstasjonen for vill laksefisk på lms i Rogaland.

NINAs virksomhet omfatter både forskning og utredning, miljøovervåking, rådgivning og evaluering. NINA har stor bredde i kompetanse og erfaring med både naturvitere og samfunnsvitere i staben. Vi har kunnskap om artene, naturtypene, samfunnets bruk av naturen og sammenhenger med de store drivkreftene i naturen.

ISSN:1504-3312
ISBN: 978-82-426-4870-9

Norsk institutt for naturforskning

NINA Hovedkontor

Postadresse: Postboks 5685 Torgarden, 7485 Trondheim

Besøks-/leveringsadresse: Høgskoleringen 9, 7034 Trondheim

Telefon: 73 80 14 00, Telefaks: 73 80 14 01

E-post: firmapost@nina.no

Organisasjonsnummer 9500 37 687

<http://www.nina.no>



Samarbeid og kunnskap for framtidens miljøløsninger